

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Povinná vojenská služba pohledem pamětníků

Petra Zelená

Bakalářská práce

2018



## Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 2. 07. 2018

Petra Zelená

## Poděkování

Ráda bych poděkovala mému vedoucímu bakalářské práce Mgr. Tomáši Retkovi za ochotu, laskavost, trpělivost, cenné rady a velkou trpělivost, kterou mi věnoval během práce.

Ráda bych také poděkovala svým respondentům, bez kterých by tato práce nevznikla. Děkuji jim za jejich ochotu, vřelost a upřímnost. Chtěla bych také poděkovat mé rodině za podporu během studia.

## Anotace

Bakalářská práce se zabývá povinnou vojenskou službou. Cílem této práce je zodpovědět výzkumné otázky a seznámit čtenáře s opravdovým průběhem vojenské služby, jak jej interpretují pamětníci. Studentka se zaměřila na muže, kteří absolvovali povinnou vojenskou službu před rokem 1989 a po něm. Při kvalitativním výzkumu studentka použila především biografický rozhovor, díky kterému získala potřebné informace na zodpovězení předem vymezených výzkumných otázek. Součástí této práce jsou výpovědi z rozhovorů šesti respondentů.

## Klíčová slova

povinná vojenská služba, armáda, rituál

## Annotation

Main focus of this bachelor thesis is on compulsory military service. The goal of the paper is to answer research questions about the reality of military service from the ex-soldiers point of view. The author focused on men who served before and after 1989. For qualitative research the author used biographical narrative interpretive method which helped her to get insight into the matters of compulsory military service. There are statements of six respondents included in this thesis.

## Keywords

Cumpolsary military service, army, ritual

# Obsah

Úvod.....	9
1 Metodologie .....	11
1.1 Cíl práce .....	12
1.2 Výzkumné otázky.....	13
1.3 Metody výzkumu.....	14
1.4 Etická rizika.....	17
1.5 Terén výzkumu.....	18
1.6 Průběh výzkumu.....	18
1.7 Analýza získaných dat.....	20
2 Historie základní vojenské služby .....	21
3 Kulturní složka vojáků základní vojenské služby.....	24
3.1 Zvyklosti a rituály .....	25
3.2 Oděvy a hmotná kultura .....	29
3.3 Jazykové projevy.....	31
4 Příběhy respondentů.....	34
4.1 Respondenti absolvující vojnu před rokem 1989 .....	34
4.1.1. František .....	34
4.1.2 Jiří.....	37
4.1.3 Alois.....	40
4.2 Respondenti absolvující vojnu po roce 1989 .....	44

4.2.1 Pavel .....	44
4.2.2 Josef .....	47
4.2.3 Aleš .....	50
5 Interpretace výsledků .....	54
5.1 Jak interpretují vojenskou službu aktéři s různou vojenskou zkušeností? .....	54
5.2 Jaké jsou rozdíly v rituálech v různých letech výkonu služby? .....	55
5.3 Chtěli by respondenti, aby byla znovu zavedena povinná vojenská služba? Proč? .....	55
6 Závěr .....	56
Seznam literatury .....	58



## Úvod

Téma ve vojenském odvětví jsem si vybrala z toho důvodu, že jsem jej chtěla studovat.

Bohužel jsem nemohla kvůli zdravotnímu stavu. Mým snem bylo studovat Univerzitu obrany v Hradci Králové – obor medicína. O tematiku armády se i přesto zajímám. Na Univerzitě obrany v Brně nyní studuje i přítel, který mi pomáhá tematice porozumět, může mi dodávat různé informace a je schopen mi vysvětlit vše, co je potřeba.

V bakalářské práci se budu zabývat analýzou postojů zástupců generací, pro které byla vojenská služba povinná. Tedy například, zda v životě využijí různé zkušenosti a praktiky, které se na službě naučili. Zajímá mne také, jaký k vojenské službě mají postoj, zda to pro ně byla dobrá, či špatná zkušenost a jestli je v těchto postojích nějaký generační rozdíl nebo posun. Chtěla bych zjistit, zda vojenskou službu brali jako normální součást života, nebo jako obtíž, která jim do života žádným způsobem nepomohla.

Zajímá mne, zda je ve vojenské službě nějaký rozdíl před rokem 1989 a po něm, tedy po revoluci<sup>1</sup>. Zejména se budu respondentů ptát na chování velitelů a vnímání samotných vojáků, nebo i na přechodové rituály neboli povyšování (o kterých se zmiňuji později). Nezajímají mne však pouze fakta, ale i názor respondentů na otázku rozdílů v těchto letech.

Nyní se dostáváme k důležitému bodu mého výzkumu, a to, jestli by základní vojenskou službu respondenti znovu zavedli a proč. U kladné i záporné odpovědi mne velmi zajímají důvody jejich volby rozhodnutí. Zajímá mne, jestli je to například tím, co si oni sami zažili na vojně a jestli jim vojenská služba dala do života něco, co by ocenila i dnešní generace mladých mužů.

---

<sup>1</sup> Tzv. Sametová revoluce – 17. listopadu 1989

V posledních letech se vyskytlo několik poplašných zpráv (Prask.nova 2014). Začala se znovu řešit povinná vojenská služba, která podle tzv. „hoaxů“<sup>2</sup> upozorňovala občany skrze sociální média na to, že se znovu budou nabírat muži do povinné vojenské služby. Po sociální síti (Facebook) se šířila tato zpráva, na kterou však oficiální stránka Ministerstva obrany reagovala tak, že povinnou vojenskou službu není v plánu obnovit. Ministerstvo vysvětluje, že z právního řádu povinná služba úplně nevymizela. Při ohrožení státu je však nutné, aby došlo k mobilizaci lidských i materiálních kapacit ke správné obraně (Mocr.army 2011).

Tyto články byly vydávány na webových stránkách, které se věnují bulvární tematice. Ne vždy samozřejmě vydávají na těchto stránkách pravdivé informace. I přesto se našla spousta lidí, která těmto článkům věřila. Podle článku měli vojnu podstoupit jak muži, tak ženy, z důvodu krizových situací a nedostatku vojáků.

---

<sup>2</sup> Šíření poplašných, nebezpečných a řetězových zpráv (Džubák 2018).

# 1 Metodologie

Výzkum nebyl prováděn v určitém městě. Různí respondenti pocházejí z různých měst. Je zde i věkový rozdíl, jelikož se zaměřuji na muže, kteří absolvovali vojenskou službu v různých letech, a to zejména před rokem 1989 a po něm. Většina mých respondentů však pochází z mého rodného města poblíž Svitav. Na vojenskou službu však chodili na různá místa.

Výběr místa rozhovoru byl vždy předem domluven, většinou byl však výběr na respondentech, aby byli v prostředí, které znají a cítí se v něm nejlépe. Ve spoustě případech to byly tedy kavárny, kde nechodí moc lidí, abychom měli klid. Dále také pizzerie, hřiště (ke kterému patří kiosek s občerstvením), nebo pouze park. Podle mého pozorování bylo nejpříjemnějším místem hřiště a park, jak pro respondenty, tak pro mne, jako výzkumníka, a to kvůli čerstvému vzduchu.

S respondenty při výzkumu stačilo vždy jedno setkání, jelikož povinná vojenská služba nebyla pro většinu respondentů nepříjemným tématem. Rádi si zavzpomínali na léta na vojně, kde poznali nové lidi a něčemu se i přiučili. Samozřejmě i tak bylo důležité si vybudovat důvěru. Při volbě tohoto tématu však nemusela být důvěra tak prohloubena, protože zde nebyly řečeny moc důležité a osobní informace (vůči respondentovi). I přesto zde měním jména respondentů v rozhovorech kvůli možnému rozpoznání osob díky různým zážitkům, které mohou osobu identifikovat.

S tímto tématem mi hlavně pomohla kniha, kterou jsem již zmínila výše, (viz Kulturní složka vojáků povinné vojenské služby) *Folklor atomového věku* (Janeček ed. 2011). Kniha mi pomohla s pochopením života mužů na vojenské základní službě. V práci se také zabývám přechodovými rituály, proto je pro mne velmi důležitá kniha *Přechodové rituály: Systematické studium rituálů* (van Gennep 1997). V této práci se zaměřuji na přechod

z jednoho stavu do druhého, jelikož mne zajímají rituály, kde se z „bažantů“ stanou „půlroční“, což jsou dva rozdílné stavy. Půlroční tím totiž přijímají bažanty mezi sebe, mezi ty „výše postavené“. Bažanti zažívali tzv. buzeraci od půlročníků, protože to byli nováčci a starší je chtěli naučit tomu, co je to disciplína. V pozdějších letech bychom se možná už bavili o šikaně (jak bychom to pravděpodobně nazvali dnes). V této době, tedy rok 2018, by se pravděpodobně takové chování natolik netolerovalo.

V této práci jsou popsány a místy i citovány rozhovory dohromady se šesti respondenty. Tři mladší muži jsou ve věku 35–46 let, starší 59–69 let. Všichni respondenti pocházejí z okolí mého rodného města, tedy ze Svitavska. Každý z nich odsloužil vojenskou službu v jiných letech i na jiných místech. Počet vystřídaných míst výkonu služby se liší. Nejméně měl respondent jedno místo výkonu, další například šest, ale většina respondentů prošla průměrně dvěma až třemi místy výkonu vojenské služby.

Všechny rozhovory jsou nahrávané. Po objasnění respondentů, na co práce vlastně vzniká a k čemu bude sloužit, jsem je požádala o jejich (ústní) souhlas s nahráváním na mobilní telefon (pouze záznam zvuku) s tím, že tyto nahrávky nebudou nikde zveřejněny. Z rozhovorů si přepíši nebo parafrázuji pro mne nejdůležitější a nejzajímavější informace. Jména respondentů jsou změněna kvůli možnému rozpoznání vojáky, kteří podstoupili vojnu ve stejném čase. Je možné, že by byli poznáni skrze zážitky, které mi byly sděleny.

## 1.1 Cíl práce

Mým cílem je zjistit, zda by muži absolvující vojenskou službu chtěli zavést povinnou vojenskou službu a jak interpretují význam vojenské služby aktéři s různou vojenskou zkušeností. Zajímají mne rozdíly v rituálech na různých místech výkonu služby. Například

při povyšování z „bažantů“ na „půlročky“ a podobně. Je velmi pravděpodobné, že rituály budou hodně podobné, zajímají mne však i nejmenší rozdíly.

Mými respondenty jsou muži ve dvou věkových skupinách. Jednu skupinu tvoří muži staršího věku, kteří povinnou vojenskou službu podstoupili před rokem 1989, tedy před revolucí. Druhá skupina jsou mladší muži, kteří absolvovali službu po roce 1989.

Jelikož mi mé studium na Univerzitě obrany nevyšlo, jsem ráda, že mám možnost se tomuto tématu alespoň z kraje věnovat. Vždy mne zajímalo, jak probíhaly světové války, ale i osobní zkušenosti pamětníků například i právě ze druhé světové války. Nechávala jsem si vyprávět zážitky od mé babičky, jak její, tak z doslechu. Hned po české historii 20. století mne zajímala historie Německa, konkrétně Adolf Hitler a koncentrační/pracovní tábory. Povinná služba je samozřejmě úplně jiný šálek čaje, ale alespoň trochu se to podobá tématu, které mne zajímá.

Ráda prostřednictvím bakalářské práce poskytnu informace o službě a o tom, jak se vojáci v těchto letech měli, těm, kteří se jí neúčastnili. Povinná vojenská služba je již řadu let minulostí, ale v myslích našich tatínků, dědečků nebo i bratrů stále zážitky z vojny jsou, a některé jsou pro ně i velmi důležité. I to je důvod, proč mě zajímá, zda by podle nich měla být znovu zavedena povinná vojenská služba a proč.

## 1.2 Výzkumné otázky

Na začátku výzkumu jsem si vymezila následující výzkumné otázky, na které se snažím v této práci odpovědět.

1. Jak interpretují vojenskou službu aktéři s různou vojenskou zkušeností?

2. Jsou nějaké rozdíly v rituálech v různých letech výkonu služby?
3. Jaké postoje mají respondenti k zavedení povinné vojenské služby?

### 1.3 Metody výzkumu

Při výzkumu jsou použity kvalitativní metody, hlavně polostrukturované rozhovory. Snažila jsem se i o chápací rozhovor, který popsal ve své knize Chápací rozhovor Jean-Claude Kaufmann. Autor ve své knize popisuje tuto metodu rozhovoru pomocí svých výzkumů. Popisuje zde průběh svých výzkumů a to, jak má být metoda správně použita. Sám přiznává, že metoda není přímo jedna z těch jednodušších. Samotnému se nepodařilo vždy uspět ani na poprvé. I chyby, které při výzkumu člověk udělá jsou přínosem a poučením do dalších rozhovorů. Důležitá je pro autora příprava na rozhovor. Hlavní je si sepsat důležité otázky, které chceme respondentům položit. Důležité ale je, aby se jich výzkumník striktně nedržel, jelikož to může být pro respondenta trochu nepříjemné (Kaufmann 2010). Snažila jsem se tedy při mých rozhovorech věnovat hlavně tomu, co říká respondent. Není důležité dodržovat postup otázek, ale výzkumník se musí přizpůsobit svému respondentovi, reagovat správně na jeho odpovědi a v průběhu rozhovoru také vymýšlet nové otázky, čímž zaujme i respondenta. Ten vidí, že má výzkumník o téma zájem a tím více by se měl rozprávět. Nevím, zda jsem metodu přivedla do takové míry, že by byla správně provedena, snažila jsem se jí alespoň tedy přiblížit. Sama mohu říci, že tento druh metody mne bavil a myslím, že jsem se alespoň z části přiblížila tomu, jak má chápací rozhovor vypadat, ačkoliv to nebylo jednoduché.

Polostrukturovaný rozhovor se může zdát skoro stejný jako chápací. Rozdíl je ale v tom, že v chápacím rozhovoru, jak už naznačuje název, jde o pochopení jak respondenta, tak tématu. Tento druh metody, tedy chápací rozhovor, jde více do hloubky tématu i

respondenta. Zajímá se o to, jak na něj rozhovor působí. Pokud vidíme, že rozhovor pro něj není tak příjemný a nechce tolik komunikovat, musíme změnit strukturu rozhovoru, typy otázek i naše chování a přizpůsobit jej respondentovi.

*„Vedení kvalitativního rozhovoru je umění i vědou zároveň. Vyžaduje dovednost, citlivost, koncentraci, interpersonální porozumění a disciplínu.“ (Hendl 2005:166)*

Další důležitou metodou je biografický rozhovor. Je také podobný chápacímu rozhovoru. Tento druh metody je však založen hlavně na volném vyprávění respondenta, aniž by mu byly kladeny přímé otázky. Tuto metodu více rozpracoval německý sociolog Fritz Schütz.<sup>3</sup> Jedním z dalších autorů, který rozpracoval tuto metodu je Norman K. Denzin<sup>4</sup>.

*„Biografická metoda sbírá, či užívá data dokumentující lidský život a individuální vzpomínky“ (Denzin 1989:7 in Pšeniová 2013:9). To je pro můj výzkum to nejdůležitější.*  
*„Biografická metoda je založena na životních příbězích a vychází z vyprávění člověka o svém životě a jeho podstatných částech.“ (Bertaux-Kohli 1984: 216 in Svoboda 2007). Tato citace přesně vystihuje výzkum této práce. Výzkum je totiž založen na životních příbězích respondentů, a hlavně částech, které jsou důležité pro výzkum. Zaměřujeme se tedy na jednu určitou etapu v životě.*

V mém případě rozhovory probíhaly různě, záleželo samozřejmě na respondentovi. Každý má svůj příběh a je jen na něm, jak ho vydá do světa. Biografická metoda je hlavně o vyprávění zážitků a příběhů. Každý respondent vyprávěl svůj příběh jiným způsobem, někdo více, někdo méně. Vpozorovala jsem však, že starší lidé vyprávějí své příběhy mnohem více a raději, snaží se zasvětit do problematiky svého příběhu. Na mých (starších) respondentech

---

<sup>3</sup> Fritz Schütz – německý sociolog, narozen 10. ledna 1944 v Německu

<sup>4</sup> Norman K. Denzin – americký sociolog, narozen 24. března 1941

se mi líbilo, že na nich bylo možné vidět, jak je baví vyprávět o své minulosti. Pánové byli velmi potěšeni, že někoho jejich příběh zajímá a já jsem velmi ráda, že jsem měla možnost být tou osobou. Mladší respondenti také rádi vyprávěli, ale nevyozorovala jsem takové velké nadšení, jako u starších mužů. I díky tomu, mne tento výzkum bavil, protože jsem tím udělala radost jiným. Na druhou stranu, s mladšími respondenty se také komunikovalo dobře, jelikož byli trochu blíže mému věku. S oběma skupinami se mi komunikovalo velmi dobře.

Biografická metoda je pro mě zatím nejpříjemnější možnou metodou výzkumu, jakou jsem vyzkoušela. Jde zde totiž o vyslechnutí životních příběhů. Pokud to baví respondenty, baví to i mě.

Metodu rozhovoru o jedné etapě života také připomíná metoda orální historie, která je popsána v knize *Metody výzkumu a evaluace* (Hendl, Remr 2017). „*Orální historie (oral histories) využívají výzkumníci, aby shromáždili osobní svědectví jedinců o určitých událostech, jejich příčinách a následcích. Orální historie je na rozdíl od historie života<sup>5</sup> zaměřena spíše na předem vymezená témata než na jedince. Orální historie se používají s výzkumným cílem pokusit se propojit mezi sebou životní zkušenosti jedinců a širší sociální a kulturní kontexty.*“ (Hendl, Remr 2017: 86). V rozhovorech se zabýváme jednou určitou etapou v životě, a tou je vojenská služba. Vojenská služba je vlastně životní zkušeností pro každého muže, který ji absolvoval. Muži také mohou využívat zkušenosti a praktiky naučené na vojně v budoucím životě, komunikovat o vojně mezi lidmi a porovnávat své zážitky. Každý na vojně zažil něco jiného, na každém místě byla povaha kultury rozdílná. Nejlepším příkladem pro tuto metodu by pravděpodobně byl muž, který vstoupil jako mladý na vojnu a poté se stal profesionálním vojákem.

---

<sup>5</sup> Historie života – vyprávění o životě jedince



## 1.4 Etická rizika

Při mém výzkumu jsem zaměnila jména respondentů kvůli možnému rozpoznání bývalých vojáků skrze zážitky. Je to velice nepravděpodobné, ale je samozřejmě lepší předcházet jakýmkoliv možným problémům. Jsou tedy změněna jména, jsou však ponechána místa výkonu služby, abychom mohli porovnávat různé vojenské zkušenosti tázaných. Jelikož jsem získala důvěru mých respondentů, ráda jim vyhovím ve všem, co je v mých silách. Pro mne je hlavní, aby se respondenti cítili dobře a odpovídali mi s co nejlepším vědomím a svědomím. To bylo možné jedině tak, že jsem si u nich vybudovala důvěru a informovala je o všem, co bylo potřeba k rozhovoru i publikování práce.

Na začátku pro mne byl možný problém to, že jsem měla obavy z toho, že se respondentům vybaví špatné vzpomínky z vojny, a to se odrazí v jejich odpovědích. Otázky jsem se snažila pokládat tak, abych nenavodila žádné špatné vzpomínky, které by byly nepříjemné jak pro respondenta, tak pro mne. Díky tomu, co jsem o tématu věděla před tím, než jsem rozhovory realizovala, jaké mohli zažívat buzerace od výše postavených vojáků, jsem měla obavy z toho, jak to zapůsobí na nás oba, pokud si něco špatného z tohoto období vybaví. Naštěstí jsem měla takové respondenty, kteří odpovídali víceméně s dobrými vzpomínkami, i když byly spojovány s buzerací. Je samozřejmé, že taková buzerace, kterou můžeme znát i z různých filmů o vojně (například film *Zobani*<sup>6</sup>), není příjemnou vzpomínkou. Důležité ale je, zda to respondentům dalo něco do budoucna. Sami se totiž poté stali půlročky, kteří rituály opakovali na nově příchozích, mladších vojácích neboli bažantech.

---

<sup>6</sup> *Zobani* – film z roku 1993, režisér Jakub Nosek, pojednává o šikaně na vojně v sedmdesátých letech 20. století

## 1.5 Terén výzkumu

Téma této práce již není aktuální, tudíž jsem se bohužel nedostala přímo do terénu, tedy do výcvikových středisek. Myslím, že i kdyby tedy bylo téma aktuální, tak by mě do těchto míst bohužel nepustili. Na druhou stranu je těžké říci, jak by se v tomto prostředí zachovali respondenti, jaké by byly jejich odpovědi a jejich upřímnost či důvěra. Proto je asi lepší, že vojna je za nimi a mohou si o tom v klidu povídat na příjemných místech. Jak jsem již zmínila respondenti si vybírali většinou místa sami, aby jim to bylo příjemné a cítili se v něm dobře. To jsou pro mne jako výzkumníka nejdůležitější. Jelikož jsem to já, kdo po respondentech něco žádá, ráda jsem jim splnila alespoň nějaké přání, a to tedy výběr místa, kde se cítili dobře a díky tomu také lépe odpovídali.

## 1.6 Průběh výzkumu

Rozhovory byly realizovány od února 2018 do poloviny dubna 2018. Poté následovala analýza dat, která trvala od druhé poloviny dubna 2018 přibližně do poloviny června 2018.

S respondenty jsem se setkávala na různých místech dle jejich výběru. Většinu respondentů jsem znala již z dřívějších. Muži, se kterými jsem se dříve nesečkala, se mnou však mluvili jako bychom se znali. Zaslala jsem jim do tématu této práce a toho, co je cílem. Již z dřívější domluvy přibližně věděli, o co se jedná, chtěla jsem jim však poskytnout všechny důležité informace, a to například, že jejich jména budou změněna, kde bude práce zveřejněna a k jakému účelu vlastně tento výzkum provádím. Se vším respondenti souhlasili.

Průběhy rozhovorů pro mne byly velice příjemné, ačkoliv jsem musela myslet na spoustu okolností, které ovlivňovali samotný průběh. Například reakce respondentů na typy otázek, můj zájem o téma a podobně.

Respondenty jsem vybírala podle mých známých, kteří se zúčastnili vojenské služby. Mezi mé přátele patří i dva z mých respondentů, kteří se služby zúčastnili po roce 1989. Jelikož lidé, kteří vojnu podstoupili, jsou podstatně starší než já, musela jsem přistoupit na známé například mého otce, nebo přátel. Výběr záležel na tom, v kterých letech strávili svůj pobyt na vojně, ačkoliv v mém okolí bohužel takových možných respondentů mnoho nebylo. Ti, kteří byli ochotni a strávili se mnou svůj volný čas kvůli mé práci, byli velice příjemní a otevření k tématu, za což jsem velmi vděčná.

Ze získaných rozhovorů mohu říci, že muži, kteří byli na vojně dříve, tedy před rokem 1989, se rozpovídali mnohem více než respondenti z pozdějších let, tedy po roku 1989. Některé rozhovory jsou samozřejmě delší, některé kratší, podle toho, jak se respondentům chtělo povídat. Většina rozhovorů, které jsem realizovala s mladšími respondenty, trvala okolo dvaceti. Rozhovor, který jsem realizovala s mužem, který byl na vojně v sedmdesátých letech, trval přibližně pětáctičet minut, jelikož jsme zabředli i do témat, které plně nesouvisely s vojenskou službou. Respondent byl zajímavý svým příběhem, protože na vojně nestrávil 24 měsíců, kterých bylo v té době povinných, ale pouhých osm a pár dní k tomu. Právě tento respondent se rozpovídal i o věcech, které k tématu nepatřily, ale bylo příjemné vidět, že téma je pro něj tak živé, jako by se to stalo včera. Můj nejdelší rozhovor trval hodinu a šestnáct minut k tomu. Respondent mi pověděl skoro celý průběh vojny a jaké to tam bylo.

## 1.7 Analýza získaných dat

Každý respondent má svoji podkapitolu, ve které jsou napsány základní informace o respondentovi, které potřebujeme pro analýzu výzkumu.

Pro analýzu získaných informací byla použita narativní analýza. „*Narativy neboli vyprávění tvoří součást sociologie od jejich počátků v podobě předmětu zkoumání i způsobu odborného referování o společnosti. V prvním případě je to proto, že žádná společnost nemůže existovat bez narativů, ať už jde o všudypřítomná situační vyprávění o skutečnostech každodenního života nebo o mýty a jiná „velká vyprávění“, která poskytují členům společnosti rámec pro porozumění světu, ve kterém žijí.*“ (Polkinghorne 1988: 14 in Hájek, Havlík, Nekvapil 2012: 200).

Rozhovory jsou pojaty spíše jako příběhy. Rozhovory nebyly čistě jen o tom, že sloužily za nějakým účelem, ale na respondentech bylo vidět, že je baví si zavzpomínat na staré časy. Je pravda, že ne pro všechny bylo téma vždy úplně příjemné, ale i přesto rádi vzpomněli na své přátele z vojny i na zážitky, které zde spolu prodělali. Já osobně, jako výzkumník, jsem dělala takový větší výzkum poprvé, a musím přiznat, že mne rozhovory opravdu bavily a byly pro mne velmi přínosné. Podle mého (zúčastněného) pozorování byly příjemné jak pro mne, tak pro respondenty.

## 2 Historie základní vojenské služby

První stálá armáda v českých zemích vznikla roku 1649 a byla součástí rakouské armády. Tehdy vládl Ferdinand III., který ponechal několik pluků v trvalé službě. Vojáci do armády vstupovali dobrovolně, upisovali se však na doživotí. V neválečné době mohli vojáci odcházet na dlouhodobou dovolenou, která mohla trvat i několik let. Za vlády Josefa II. byla zavedena v roce 1781 vojenská povinnost pro nejchudší vrstvu. Šlechta, duchovní a inteligence byla od této služby osvobozena. Verbování bylo nahrazeno odvody<sup>7</sup>, které byly často prováděny násilím. Služba byla stále doživotní a zůstaly dlouhodobé dovolené. (Army)

V roce 1802 přišla změna, a to v délce vykonávání služby. Byla zrušena a změněna doživotní služba na 10 let u pěchoty, u jezdeckta na 12 let a u dělostřelectva na 14 let. O 43 let později byla služba ještě více zkrácena, a to na 8 let. Dlouhodobé dovolené zůstávají a odvody se staly čím dál větší pravidelností. Rok 1868 byl pokrokový, poněvadž byla branným zákonem zavedena všeobecná branná povinnost. To znamená, že se povinné vojenské služby musela zúčastnit většina mužů v českých zemích. Délka služby byla zkrácena na 3 roky a u námořnictva na 4. Poté následovalo 7 let zálohy a 2 roky v takzvané zeměbraně (vojsko složeno z pravidelných vojenských jednotek; muži schopni bránit vlast). V roce 1912 byla vojenská služba zkrácena pouze na 2 roky. U námořnictva zůstávají povinné 4 roky a u speciálních druhů zbraní je povinná služba na 3 roky. Sedmiletá povinnost v záloze zůstává, taktéž i dva roky v zeměbraně. Odvody byly prováděny dvakrát za rok. (Army)

---

<sup>7</sup> Odvody – ověření zdravotní způsobilosti budoucího vojáka, pokud zdravotně nevyhovoval, dostal tzv. „modrou knížku“, která vojáka zbavovala vojenské způsobilosti a mohl pokračovat v civilním životě

Poté, co se naše země stala samostatnou, tedy Československem, byl změněn i branný zákon, který zahrnoval všeobecnou brannou povinnost. Na povinnou službu se chodilo po dobu 14 - ti měsíců, ta byla však dočasně prodloužena kvůli válečné situaci. Po roce 1924 se byla služba zavedena na 18 měsíců a od roku 1933 na dva roky kvůli mezinárodní situaci. Po této odsloužené době se vojáci museli ještě zúčastnit čtyř cvičení po dobu 14 – ti dnů; důstojníci a rotmistři toto cvičení měli rozděleno na pět měsíčních úseků. V roce 1927 byla zavedena novela branného zákona, ta zavedla institut náhradní zálohy. To znamená, že muži, kteří byli nad určenou hranici branců, tj. 70 000, byli zařazeni do náhradní zálohy. Nově byly také zavedeny úlevy z této povinné služby pro živitele rodin, majitele zemědělských usedlostí, malých a středních živností a obchodů. Délka služby zůstává nadále stejná. Branný zákon zůstal i po roce 1945 skoro stejný, až na pár drobných úprav. Branná povinnost byla určena od 17 – ti let, k odvodu se chodilo v 19 – ti a na dvouletou službu se chodilo ve 20 – ti letech. Možnosti v této době stále vzrůstaly, a proto se zavedlo několik výjimek, například pro studenty, kteří překročili určenou věkovou hranici. Na letní uvolnění nebo na zkrácení na pět měsíců byl zaveden nárok pro muže, kteří byli jedinou zdatnou pracovní silou v hospodářství. (Army)

Nový branný zákon byl přijat v roce 1949, který byl v rámci deseti let několikrát novelizován. Stanovil však základní vojenskou službu pro muže od 17 – ti do 60 – ti let po dobu 24 měsíců. První změna po dlouhé době přišla roku 1990. Novela branného zákona změnila délku služby na 18 měsíců a zavedla možnost civilní služby. Rozhodnutí pro civilní službu můžeme vysvětlit tezí: *„...tím, kdo rozhoduje o životě a smrti jiného člověka v ozbrojených silách, je vždy člověk, a je jeho nezpochybnitelným právem odmítnout zabíjení v rozporu se svým přesvědčením nebo náboženským vyznáním, jehož hodnotami řídí svůj život“* (Pernica 2007: 18).

Novelou zákona roku 1991 byla prodloužena věková hranice při povolování odkladů základní i náhradní služby z 22 na 25 let a u studentů vysokých škol z 28 na 30 let. Bylo také zkráceno vojenské cvičení pro vojáky v záloze o 4 týdny. Rokem 1993 byla novelou zákona zkrácena vojenská služba na pouhých 12 měsíců, takto to zůstalo po dobu několika následujících let. (Army)

V roce 2003 navrhl ministr obrany Jaroslav Tvrdík zrušení vojenské služby, která by měla skončit na konci roku 2004. Během roku se tato reforma projednávala, a nakonec i schválila (12. listopadu 2003). 30 března 2004 na vojnu nastoupilo posledních 878 branců. V červnu 2004 vláda schválila reformu armády, podle které byla základní i civilní služba zrušena. Od 1. ledna 2005 je česká armáda pouze plně profesionální a branná povinnost bude žádána pouze při ohrožení státu nebo za válečného stavu. (Army)

### 3 Kulturní složka vojáků základní vojenské služby

Na tuto kapitolu jsem se inspirovala knihou *Folklor atomového věku: kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti* sepsanou Bittnerovou Danou, Janečkem Petrem a dalšími (Bittnerová, Janeček 2011).

Vojenskou službu můžeme také vymezit pojmem sociální prostor jako pole, který vysvětluje ve své knize Pierre Bourdieu: „...*míním tím pole sil, jejichž tlaku jsou nutně vystaveni aktéři v onom poli zaangażovaní, a zároveň pole bojové, na němž se aktéři různými prostředky a za různými cíli – podle toho, jaké postavení ve struktuře zaujímají, - střetají a tím přispívají k jeho uchování či změně.*“ (Bourdieu 1998: 38). Vojna je přesně takový prostor, kde se každý chová dle svého postavení. Například mazáci se chovají úplně jiným způsobem, než bažanti a také jdou za svými různými cíli. Bažanti jdou za tím, aby se stali mazáky a tím pádem měli od mazáků klid a mazákům jde (většinou) o buzeraci bažantů a odchod do civilu. Každému na vojně vyhovoval jiný způsob chování a každý se choval v různých místech odlišně. Tím, jak jim to vyhovuje či naopak přispívají tedy k uchování nebo změně.

Kapitola je pro tuto práci důležitá, jelikož uvádí čtenáře do tématu této práce. Jestliže chceme pochopit celou práci, je potřeba znát základní informace o hlavní problematice, a tou jsou vojáci. V této kapitole se tedy sblížíme s pojmem voják, jak vojenská služba probíhala a jak si ji vojáci například i ulehčovali.

Každá z kapitol pojednává o jiném tématu. Vzájemně jsou však propojeny, jelikož všechny popisují vnitřní kulturu vojenské služby.



### 3.1 Zvyklosti a rituály

Kapitola popisuje různá pojmenování vojáků. Dále také jednu z hlavních otázek mého výzkumu, a tou jsou přechodové rituály. V kapitole je popsáno, jak rituály probíhají a z jakého důvodu. Další součástí této kapitoly jsou zvyky vojáků, například buzerace bažantů od starších vojáků neboli mazáků.

To, jak vojáci vystupují před sebou či na veřejnosti zcela jistě určuje město, ve kterém povinnou službu vykonávají. Jak se říká: „jiný kraj, jiný mrav“. Toto rčení můžeme použít i právě ve vojenském odvětví. Jak kniha uvádí, tak byly jiné zvyklosti jak v Česku, tak na Slovensku. Zvyklosti se však lišily i mezi městy v jedné zemi. Například oslovování mezi vojáky, a tedy určování toho, jak dlouho dotyčný slouží, bylo až na pár výjimek skoro všude stejné. Používaly se výrazy jako nováčkové (neboli bažanti), půlroční (vojáci, kterým uplynulo půl roku jejich služby), mazáci a supráci (ti, kteří mají nejbližší zpět do civilu). Tato oslovení jsou všude velmi podobná, často stejná. (Bittnerová, Janeček 2011: 40)

Přechodové rituály jsou důležitou součástí v normálním životě (maturita, svatba, rodičovství, ...). Pro muže, kteří byli na vojenské službě byly rituály také důležité. Autor knihy Přechodové rituály (van Gennep 1996) v této publikaci definuje přechodový rituál jako obřad, kde člověk přechází z jednoho stavu do druhého, z jednoho světa do jiného. Popisuje zde také tři různé typy rituálů, pro tuto práci je však nejbližší rituál slučovací neboli přijímací (van Gennep 1996:19).

Čas, který vojáci stráví v kasárnách a ve vojenských prostorech, si museli nějak „zpestřit“. Proto si vymýšleli právě zmíněné rituály, které provázely každého vojáka po dobu jejich pobytu. Jednalo se o tzv. povyšování, a to o přechod neboli přijetí mezi tzv. půlročníky a dále mezi mazáky. První rituál se označoval slovem „plácnutí“, jednalo se o rány opaskem

přes hýždě. Důležité také bylo, jak byl rituál pojat. Pokud bylo přijetí mezi půlročky bolestivé, další povýšení (tedy na mazáky) bylo pouze symbolické jemné plácnutí opaskem přes hýždě, nebo chybělo úplně. Samozřejmě to mohlo být také naopak. Rituály však probíhaly různě, záleželo na městě, ve kterém se vojáci nacházeli (vojáci si rituály uzpůsobili) a na jakém útvaru vykonávali svou činnost. Svědectví o těchto rituálech není mnoho, avšak podle jednoho anonymního svědectví (které je však „z druhé ruky“) kolovaly různé historky (pravděpodobně vykonávány paragány<sup>8</sup>) o tomto rituálu, které zní naprosto šíleně. Údajně se mělo při rituálu místo plácání uštípnout kleštěmi kus kůže z hýždí, nebo byl dotyčný uzavřen do kovové skříňky a byl vyhozen z patra. Historky o těchto rituálech měly vojáky spíše vylekat, většinou však byli vojáci při rituálu jemnější, než se vykládalo. Samozřejmě tomu tak nebylo všude. (Bittnerová, Janeček 2011: 41) Jeden z respondentů (viz p. Aleš kap. 4.2.3) mi tuto historku o kleštích potvrdil sám od sebe, aniž bych se o tomto hrozném rituálu sama zmínila. Tento rituál neprováděli jemu, ale prodělal jej někdo na jeho útvaru na Slovensku za doby, kdy tam sloužil. I přesto jsem byla šokovaná, že se takové věci opravdu děly a nebyly to jen pouhé vymyšlené historky na zastrašení mladých kluků (resp. Aleš).

Rituál povyšování na „půlročka“ se odehrával v různých rotách i útvarech odlišnými způsoby. Například na letišti v Žatci v osmdesátých letech dostával povyšovaný od každého mazáka dvě rány páskem na nahé tělo (celkem to bylo asi 30 ran), v jiné rotě to bylo 100 – 140 ran přes pyžamo, jinde šlo zase o rány lžící na břicho. Než tento rituál povyšování podstoupili, měli ještě jeden úkol, a to přinést alkohol do kasáren, což nebylo jednoduché. Většinou se povyšovalo v pátek či v sobotu. Někdy se pasovaným dával přes záda spací pytel, aby pásek nezasáhl ledviny. Občas se i stávalo, že ti, kteří byli méně odolní, „plácání“

---

<sup>8</sup> Paragáni – vojenští parašutisté

opaskem nezvládli a omdleli. Po splnění „úkolů“, tedy rituálu se bažantovi dala flaška s alkoholem k ústům, podali mu ruku a přivítali jej mezi sebou (Bittnerová, Janeček 2011: 42).

Poté, co byla zavedena roční služba se nahrazovalo povyšování „plácnutí“ tím, že se zaplatil mazákovi „poplatek“ např. 500 korun. I tak nadále zůstával pojem „plácnutí“. Tento případ je zaznamenán jak v Česku, tak na Slovensku (Bittnerová, Janeček 2011: 42).

Rituál mi byl potvrzen v Česku respondenty až na jednoho, který byl na službě na Slovensku, kde měli rituál mnohem horší (viz výše uštipování kusů masa z hýždí).

Bažanti to neměli na službě jednoduché. Poté, co vytrpěli stanovenou dobu v tomto podřízeném stavu však nabyli plnohodnotného stavu. Mezitím však museli splňovat různé obvyklé povinnosti, které jim služebně starší kolikrát opravdu stěžovali. Jednu z těchto povinností byl hlavně úklid. Mazáci nováčkům stěžovali práci například tak, že jim dali tzv. „mazlák“<sup>9</sup>, které šlo velmi těžce z podlahy setřít. Dalšími úkoly pro nováčky bylo obstarávání různých věcí pro mazáky, např. obstarávání jídla nebo pití, přinesení cigaret, čištění obuvi apod. Pokud úkol nebyl splněn, následoval trest, většinou to bylo „klikování“, někdy i rána opaskem (Bittnerová, Janeček 2011: 42).

K dalším zvyklostem patřilo například odpočítávání dní do civilu. Pokud do civilu zbývalo nějaké kulaté číslo, například 300, 100 apod., tak se vyráběly bankovky k těmto výročním dnům s číslem počtu dní, které právě zbývalo do odchodu do civilu. V osmdesátých letech visela v mnoha společenských místnostech mapa světa, kde byl sepsán i seznam států světa. Číslo 167 bylo jako „den přistání na mapě“, kdy se na území státu s číslem 167 (Západní Samoa) připíchl špendlík s vlaječkou. Například číslo 5 patřilo Československu, ke kterému bylo přiděleno tzv. „cestování do civilu“. To znamená, že mazáci si sedli na postel,

---

<sup>9</sup> Mazlák – mazlavé mýdlo na mytí podlahy

hráli karty a popíjeli, zatímco bažanti měli za úkol drncat postelemi, běhat okolo s větvemi a hlásit názvy zastávek, aby měli mazáci pocit, že jedou domů (Bittnerová, Janeček 2011: 43).

Motivace ke splnění určitého cíle je důležitou součástí života. Každý bažant, který si výcvikem prošel byl většinou hodně motivován, a to z největší míry tím, jaký k nim měli postoj mazáci a jak se chovali.

*„Cílem se rozumí obraz budoucího stavu, kterého se snaží člověk dosáhnout nebo kterému se snaží vyhnout. Motivovaná činnost vzniká za určitého stavu a směřuje k dosažení jiného stavu, který je právě stavem cílovým. Tato snaha bude tím silnější, čím intenzivnější bude motivovanost člověka. Cíl vyjadřuje směr motivace, snaha o jeho dosažení intenzitu motivace. Intenzita motivace závisí na aktivační úrovni, to je na tělesné a psychické připravenosti k dosažení cíle. Cíl má kromě motivační charakteristiky také poznávací a emocionální aspekt. Poznávací aspekt je dán více či méně jasnou představou toho, co chce člověk dosáhnout. Emocionální aspekt je spjat s předpokládaným uspokojením, které člověk od dosažení cíle očekává. Cíl je na rozdíl od motivu vždy vědomý.“* (Janoušek, Slaměnik 2008: 147). Správný příklad motivace pro mne byl respondent Josef. Bažanti byli buzerováni mazáky, než si vysloužili povýšení (většinou). Josef byl tímto velmi motivován, protože nechtěl být buzerován moc dlouho. O to více se snažil svému mazákovi vyhovět ve všem, co mu viděl na očích, plnil, co mu bylo nakázáno atd. Díky tomu, si Josef vysloužil povýšení již po třech týdnech. Někteří si povýšení zasloužili například až po několika měsících. Je tedy vidět, že motivace je silná věc.

První kapitola nám alespoň z okraje naznačila, že z vojenského zařízení se člověk jen tak nedostane, pokud nemá propustku. To znamená, že jsou zde drženi proti své a pod neustálým dohledem. Taková organizace se nazývá totální. Těmito organizacemi/institucemi se zabýval Erving Goffman, který je popisuje jako takové instituce, které jsou symbolizovány

bariérou, která znemožňuje kontakt s okolním světem díky zamčeným dveřím, ostnatým drátům nebo vodním příkopům. V moderní organizaci se provádějí základní oblasti jako spánek, zábava nebo práce většinou na jiných místech, s jinými lidmi a také se podřizujeme různým autoritám. Totální organizace/instituce se vyznačuje tím, že všechny zmíněné oblasti života probíhají v jedné instituci. Ta na sebe bere odpovědnost všech svěřenců a cílem je jejich proměna (Goffman in Humlová 2011: 20).

### 3.2 Oděvy a hmotná kultura

Tato kapitola se zabývá jednou ze zvyklostí vojenství, a to je oděv. Všichni vojáci musí mít stejnou ústroj, upravenou podle předpisů. Drobnými úpravami si ale uniformy vylepšovali pro rozlišení mezi mazákem a bažantem. Další důležitou složkou a také zvyklostí jsou různé výrobky vojáků, které značí například odchod do civilu.

Do této kategorie zařazujeme například již zmiňované „výroční“ bankovky, které psali vojáci při kulatém počtu dní odchodu do civilu. Většinou se bankovky vyráběly od 300 dní a níže (200, 100). Tyto bankovky se rozesílaly rodině či blízkým přátelům, aby jim připomněli, že už moc dní nezbývá. Bankovky si každý voják vyráběl po svém, většinou ale obsahovaly sexuální symboly, symboly „mazáctví“, vojny a symboly blízkého odchodu do civilu. Na bankovkách byly obrázky buď nakreslené, nebo vystřižené a nalepené z různých časopisů a podobně. Dále se na bankovkách nacházely různé úsměvné texty s podobnými tématy jako symboly (např. „*Hodnota bankovky každým dnem klesá*“, „*Soulož je krásná věc, ale Vánoce jsou častěji*“, „*V rukách zobáků neplatná*“ apod.). (Bittnerová, Janeček 2011: 48)

Další důležitou součástí vojenského života bylo tzv. „stříhání metru“. To znamená, že každý voják, který měl 150 dní do civilu si sehnal krejčovský stopadesáticentimetrový metr,

ze kterého postupně každý den odstříhával nebo odtrhával jednotlivé kousky/dílky. Aby se dílky lépe oddělovaly, někdo si je taktéž nastříhával, aby je mohl lépe odtrhnout. Metry si každý pořizoval 150 dní před odchodem do civilu. Každý voják si mohl metr podle svého vyzdobit dílek po dílku, záleželo na každém. Někdo si dílky vybarvoval po dnech v týdnu (na každý den v týdnu spadala jedna barva), někdo podle libosti. Další oblibou bylo vyřezávat a kreslit na dané dílky vlajky států světa, srdíčka se jménem dívky, nebo názvy vlakových zastávek, které se nacházejí po cestě do vojákovy rodného města. K tomuto „stříhání metru“ se pojí další zvyklosti. Například dílky, které voják odstříhl si buď schovával (např. do krabičky od filmu, později od kinder vajíčka, skořápky od ořechu) a při odchodu do civilu vyhodil, nebo je posílal domů s dopisy. Posledních 10 cm, tedy 10 dní bylo zvykem nechat v celku s tím, že se v den odchodu tento kus odhodil při opuštění kasáren (Bittnerová, Janeček 2011: 43).

Další zvyklostí u vojáků byla úprava oděvu. Podle toho, jak měl voják nenápadně upravenou uniformu se dalo rozpoznat, zda je daný muž bažant, půlročák, mazák nebo suprák. Nejvíce však tyto odlišnosti používali mazáci, aby byli rozeznat od bažantů. Bažanti měli totiž uniformu vždy upravenou tak, jak měli podle předpisů. Mazáci trochu proti těmto předpisům vzdorovali, ale ne tak, aby to bylo poznat na první pohled. Snažili se od ostatních nenápadně odlišit. Mělo to znamenat, že si mohli nějakou odlišnost na oděvu dovolit, jelikož jsou služebně starší. Věděli o tom samozřejmě i velitelé, některé odlišnosti tolerovali, některé už ne. Někdy se mohlo i stát, že se mazák stal terčem posměchu, a to tehdy, kdy si na oděvu odlišnost nevymyslel a stále nosil oděv podle předpisů. Výrazné rozdíly mezi bažanty a mazáky byly vidět na polních uniformách, které byly odlišné od vycházkových. Například opasek museli mít bažanti vysoko a velmi pevně utažený. Mazáci si však mohli dovolit opasek nosit níže a povolný. Další takovou odlišností na těchto polních uniformách bylo, že si mazáci mohli vytvořit tzv. záložku na zádech, to znamená, že si bundu na zádech přehnuli

tak, aby se vepředu srovnala. Bažanti toto vylepšení udělat nemohli, a tak jejich bunda od pasu dolů trochu vypadala jako „sukýnka“ (Bittnerová, Janeček 2011: 50).

### 3.3 Jazykové projevy

Když už jsme se na začátku předchozí kapitoly zmínili například o bankovkách, které značí odchod vojáka do civilu, tak se v této kapitole zmíníme i o tom, jak vojáci o odchodu do civilu mluví. Také jsou zde popsány například vtípky o vojně, přeepsané písně do vojenské tematiky a podobně.

Do této kategorie řadíme různé anekdoty, přísloví, pověsti, básně, texty písní a podobně. Tyto jazykové projevy většinou obsahují samozřejmě vojenskou tematiku, jen zřídka se tradovaly mimo vojenské prostředí. Je to dáno proto, že tyto projevy byly určovány pro specifickou skupinu lidí. Ti, kteří nebyli součástí vojenského života nemuseli mnohdy textům, historkám apod. rozumět.

Každý voják, který nastoupí do služby ví, za jak dlouho odchází do civilu. K tomu se váže otázka, kterou si (i neznámí) vojáci pokládali: „*Za jak dlouho to máš?*“. Jedna taková anekdota tradovala kolem roku 1999 a patřila k nejoblíbenějším: „*Víš, proč nemůže být v domově důchodců šikana? – Protože nikdo neví, za kolik to má.*“. Anekdota byla opravdu velmi oblíbená, jelikož obsahovala otázku na věc, která byla pro vojáky nejdůležitější, a to, kdy jim služba končí. (Bittnerová, Janeček 2011: 52)

V druhé polovině 20. století se objevila píseň, která se stala jednou z nejrozšířenějších. V ní se zpívá: „*Zapadá slunéčko za přerovskou horu. Zas je den v prdeli, chvála pánu bohu.*“. Hory se samozřejmě daly měnit podle toho, kde vojáci odváděli službu, kde tedy byli na kasárnách (např. zvolenská, trencínská apod.).

Pověsti mají ve vojenském prostředí taktéž svoji váhu. Jsou to vyprávění, která jsou založena na skutečné události, nejde však o přímou vzpomínku vypravěče. Jedna z pověstí říká, že vojáci mají zakázáno nosit řetízky, náramky a prstýnky. Jeden voják totiž jednou naskakoval na korbu nákladáku, ale zachytil se prstýnkem o korbu a utrhlo mu to prst.

Jak jsem již zmínila výše, mazáci používali různé způsoby, jak bažanty potrestat. Jedním z těchto trestů bylo i odříkání následujícího textu:

*„Dobrou noc, ty starý bobře,*

*Máš to za pár, tak spi dobře.*

*My to máme za moc a moc,*

*Tak ti přeju dobrou noc.*

*Ať se ti zdá o krásných ženách*

*A nám o celodenních směnách.“*

Na tento text vznikala i spousta vulgárních parodií, která úplně změnila smysl textu.

Důležitou součástí jazykových projevů jsou osobní zápisníky. V těchto denících se nacházely různé folklorní útvary ze starších dob, které by se daly jen těžko získat jinou cestou. Trend těchto zápisníků však nevydržel velmi dlouho. Přestaly se psát dokonce před zrušením vojenské služby. V těchto zápisnicích byly zapisovány osobní zážitky, písně, desatero vojenských příkázání, říkanky, anekdoty, pověsti apod. V denících se však nacházely i fotografie (i nahých) žen (Bittnerová, Janeček 2011: 56-57).

K jazykovým projevům také patří mluva mazáků k bažantům. Situace, které byly na vojně velmi běžné, bych přirovnala ke scéně divadla, kterou popsal Erving Goffman ve své knize velmi dobře: *„K některým scénám dochází, když členové týmu už nemohou děle*



*sledovat neschopné výkony svých týmových spoluhráčů a začnou chrlit veřejnou kritiku na hlavy jednotlivců, s nimiž by měli dramaturgicky spolupracovat. Jejich chování má obvykle zničující dopad na výkon, který by účastníci sporu měli prezentovat...“ (Goffman 1999: 205).*

Ačkoliv autor popisuje různé situace formu divadla, hodí se do různých oborů, prací apod.

V tomto případě se jedná o chování mazáků k bažantům. Ačkoliv by měli být všichni vojáci tým a možná i chvílemi jsou, mazákům vždy přijdou bažanti neschopní a nedělajíc nic dobře.

## 4 Příběhy respondentů

Tato část práce se zabývá rozhovory s respondenty. Kapitola je rozdělena na dvě podkapitoly, a to respondenti před rokem 1989 a po něm. Každý respondent zde má svoji podkapitolu, kde jsou představeny důležité informace získané z rozhovorů. U některých respondentů jsou připsané zajímavosti, o které se byli ochotni podělit. Není to obsažené u všech respondentů.

### 4.1 Respondenti absolvující vojnu před rokem 1989

Kapitola se zabývá rozhovory s muži, kteří se zúčastnili vojny před rokem 1989, tedy před revolucí. Kapitola má pod sebou tři respondenty.

#### 4.1.1. František

Tento respondent je rodinný známý již několik let, proto se mi rozhovor vedl dobře. Věděla jsem, jak mám s respondentem komunikovat. Díky tomu mi rozhovor byl velmi příjemný.

*Léta výkonu služby:* 1981 - 1983

*Místo výkonu služby:* Topolčany, Plzeň

*Odsloužená doba:* 24 měsíců

*Výstupní hodnost:* desátník

*Věk:* 59

Po dotazu na základní informace ohledně služby (místo výkonu služby, věk apod.), jsem se ptala na to, jestli slyšel již před nástupem na vojnu nějaké povídačky o tom, jaké to

tam je a jestli se bál. Odpověděl mi: „Trošku jsem se bál, no, protože se říkalo, že tam je šikana a v podstatě to tak i bylo někde, že se šikanovalo. Bohužel si nevzpomínám žádnéj konkrétní příklad, kdy byl někdo šikanovanej. Konkrétně fakt nevím. Prostě se obecně říkalo, že na vojně je šikana. Mazáci šikanujou mladý neboli zobáky. To tak bylo v podstatě, ale ne všude to bylo, protože jsem to nezažil sám úplně na vlastní kůži, ale záleželo na útvaru, jaký tam byli lidi a v jakým místě, takže to bylo rozdílný.“

Pojmenování vojáků měli zobáci nebo mladí, půlročáci, mazáci a supráci. Půlročáci se objevují hlavně u respondentů, kteří absolvovali delší službu. Tyto výrazy dělilo půl roku. Půl roku byl muž bažant, poté půl roku půlročák a tak dále.

Moje další otázka směřovala na přechodové rituály ze zobáka na půlročáka. „Jo, byly tady ty rituály. Ale já jsem to moc nezažil, protože jsem byl v kuchyni, takže jsem byl trochu separovanej z toho oddílu, z té skupiny neboli kolektivu lidí, protože jsem byl stále v kuchyni (pozn. jako kuchař), takže na tom oddíle jsem se pohyboval málo, tam jsem se chodil jenom vyspat. Ale ostatní kluci, kteří třeba obsluhovali děla, tak ti podstoupili tady ty rituály, takzvaný povyšování na mazáky. U nás se povyšovalo třeba tak, že dostali přes zadek opaskem, nebo maskáčovou tyčí<sup>10</sup>. Protože jsem tam nebyl, tak ani nevím kolik dostávali ran. Myslím si, že tak tři, čtyři, fakt nevím. Taky si myslím, že je u toho něčím třeba ještě polili, ale to si nejsem jistej, protože jsem to fakt nepodstoupil. Já to vím akorát z toho, co mi říkali borci. Dostali opaskem, někde to bylo krutější, že dostali přes zadek tou přezkou, takže jak kde.“

Když jsem se ptala, jestli si pan František myslí, zda byly nějaké rozdíly mezi těmito rituály před rokem 1989 a po něm, tak mi odpověděl, že to bylo jiné už mezi jeho ročníkem a

---

<sup>10</sup> Maskáčová tyč – pružinová plastová tyčka, která se používala na maskování děl

ročníky před ním. Starší vojáci mu říkali, že vojna dříve (neboli tzv. mazácká vojna<sup>11</sup>) byla o dost drsnější a krutější, například v sedmdesátých letech. Nováčci byli více šikanováni i ponižováni. Muži, s kterými se bavil (s nástupem na vojnu po roce 1989) o vojně říkali, že nemuseli dělat nějaké ponižující věci, nebo se mu o tom alespoň nezmínili.

Tento respondent, jak jsem již zmínila výše, trávil většinu času v kuchyni, tudíž žádné naschvály od mazáků osobně nezažil. Ostatní kluci z jeho ročníku tyto naschvály bohužel zažili. Podle Františkových slov byli ostatní kluci pro mazáky „sluhové“, kteří museli dělat tak, jak si mazáci „pískli“. Mazáci například řekli v noci nováčkům slovo „bufet“, a to pro ně znamenalo, že museli jít sehnat jakékoliv jídlo. František, jakožto kuchař, měl přístup do kuchyně. Takže i za ním kolikrát mladí přišli s tím, jestli by jim nedal alespoň kousek chleba, aby neměli průšvih a nedostali trest. To, co si zobák nechal dovolit, tak to si k němu mazáci dovolili. Když se někdo ze zobáků postavil mazákům, tak jej šikanovali o to více (uklizení chodby, kartáčkem na zuby čištění toalet atd.). František sám osobně nezažil žádné povyšování z bažanta na mazáka, ani naopak. Neměl pod sebou žádného nováčka, tudíž si tímto rituálem neprošel žádným způsobem.

Výše je již zmíněno, že František byl po celou službu v kuchyni. Když jsem se zeptala, jestli má z vojny nějakou zkušenost, kterou používá do teď neboli co ho vojna naučila, tak odpověděl: *„Dříve jsem vařil v menších podmínkách, skromnějších a pro méně lidí, tam jsem se ale naučil vařit třeba pro 700, 800 lidí. To jsem pak použil, když jsem dělal v závodce<sup>12</sup>, ale obecně nevím. Nic jiného mě tam asi nenaučili.“*

---

<sup>11</sup> Mazácká vojna – naprostá poslušnost zobáků/bažantů vůči starším vojákům neboli mazákům, plnění všech rozkázaných povinností (i těch, které měl původně splnit mazák)

<sup>12</sup> Závodka = závodní kuchyň/jídelna – zaměstnavatel vytvoří jídelnu, kde se vaří pro zaměstnance a pro ty, kteří si zaplatí

František bere vojnu jako přirozenou součást života. Když šel k odvodům, tak ho nepustili na vojnu kvůli srdeční arytmii, tudíž jsem k odvodům o rok později. Říkal si, že to mohl uhrát tak, že by dostal modrou knížku a na vojnu nemusel vůbec, ale nakonec je prý rád, že vojnu podstoupil. Jak říká: „*Vojna je škola života. Zavedl bych to i teďka.*“. Tím už mi František odpovídá na poslední otázku, která zní, zda by bylo dobré zavést povinnou vojenskou službu znovu a proč, František tedy pokračuje: „*Zavedl bych ji minimálně na rok, na rok a půl. Ti kluci se tam naučí povinnosti a zodpovědnosti vůči sobě, vůči kolegům s kterejma jsou na oddílech a v kolektivu, někteří se naučí pracovat, dělat rukama, například jako my v kuchyni, nebo i v terénu, kde museli dělat zákopy, tady se vlastně někteří naučili s lopatou a rejčem, protože ani to někteří v té době neuměli. Naučili se teda i pracovat. Jak se říká, že vojna udělá z kluků chlapy, tak to je svým způsobem pravda. Většina z nich se přinejmenším naučí zodpovědnosti.*“

#### 4.1.2 Jiří

Jiří pro mne byl úplně novou osobností. Doporučil mi jej kamarád. Velmi rád povídá o vojně, ačkoliv tam nestrávil tolik měsíců, kolik původně měl. Představil se mi tím, že si myslí, že jeho příběh pro mne bude zajímavým.

*Léta výkonu služby: 1971 - 1972*

*Místo výkonu služby: Bratislava, Cheb*

*Odsloužená doba: 8 měsíců, 23 dní*

*Výstupní hodnost: voják*

*Věk: 69*

Pana Jiřího se stačilo zeptat na jednu otázku a poté povídal už sám, jak jeho vojna vlastně probíhala. Nastoupil do Bratislavy na komunikační útvar, ale ten samý den tam vedoucí řešili to, že jim chybí jeden člověk u dělostřelectva. Zrovna to vyšlo na pana Jiřího, kterého tam tedy převeleli. Jiří vypráví: „*V tzv. přijímači, což byl časový úsek asi měsíc nebo dva do přísahy, to jsme byli zavřený v kasárnách, jako vězni. Naprostá ztráta osobnosti. Buzerace. V Bratislavě probíhala v té poddůstojnické škole, kam jsem narukoval, probíhala jakási rekonstrukce, lidově se tomu říkalo opičí dráha. Takový překážkový běh, stěny, schody a podobně a že je potřeba to zrekonstruovat. Tak jsme nastoupili. Bylo hnusně, pršelo a nosili jsme klády na takové ty schody. Nosili jsme to po dvou ty trámy, trám je asi o metr delší než pražec na kolejích. No a ten spolubojovník, co šel přede mnou, tak se mu podvezly nohy. To jsme šli v takovém svahu, on uklouz a spadl a já jsem se snažil ten trám vši silou zatlačit tak, aby to nespadlo na něj, to by ho zabilo. To mělo asi metrák a něco. Snažil jsem se vši silou tedy zapáčit, aby to na něj nespadlo, a nakonec vznikl problém u mě s páteří. Něco tam prasklo, stalo se tam něco a v té chvíli jsem byl mimo provoz, nepoužitelný“.* Jiří dále vypráví, že velitelé mu nevěřili, nazývali ho simulantem a podobně. Až teprve na ošetřovně uznali, že je s páteří opravdu něco v nepořádku, tak ho poslali do Bratislavy do vojenské nemocnice, kde se léčil přibližně tři měsíce. Z části ho dali dohromady, aby se mohl alespoň trochu pohybovat. Jelikož to byla pohybová záležitost, tak ho poslali do Piešťan do léčebného ústavu. Zde si to pak Jiří užíval, jelikož tam měl volno po celých lázních, kde mohl chodit na vycházky, plus samozřejmě různé procedury. Když částečně dali pana Jiřího dohromady asi po třech týdnech, aby byl alespoň trochu použitelný, vrátil se zpět do Bratislavy. Když tam ale přijel tak zjistil, že jsou všichni pryč. Každý byl odvelen někam jinam. Tam na něj čekal rozkaz, že má přestoupit do Chebu k dělostřelcům. Pan Jiří dále vypráví: „*Přijel jsem do Chebu, kasárna byly prázdný, všichni byli na Doupově na nějakým cvičení, nicméně jako*

šťáckripla<sup>13</sup> mě dali na ošetřovnu, že jsem dokončil nějakou léčbu, procedury a tak dále, už jsem to měl ve vojenské knížce napsaný. No a tam jsem byl asi 14 dnů. Potom přijel velitel celého útvaru, teď si nás tam navelel, nás tam bylo víc kousků... to zdůrazňuji, protože na vojně jsi nebyl člověk, ale kus...když bych to srovnal s nacistickým koncentračním táborama, tak tam byli číslo, tam byla aspoň nějaká identita, kdežto my jsme neměli ani tu identitu, ani to číslo nebyli.“. Velitel je nechal dovézt na Doupov, ale pan Jiří měl evidentně trvalé následky z úrazu, tak to zde nedopadlo úplně dobře (ještě v civilu se několik let doléčoval). Po několika probdělých nocích (kvůli zimě) šli kopat palposty<sup>14</sup>, které panu Jiřímu neudělaly velmi dobře a byl převezen do Plzeňské nemocnice přibližně po týdnu nebo deseti dnech. Pak Jiří měl problém se vůbec pohnout. V této nemocnici konečně přišli na to, že s panem Jiřím by toho asi moc nenadělali, a že ho pustí zpět do civilu. Do vojenské knížky mu však napsali, že může fungovat na vojně pouze jako písař, což taktéž nefungovalo. Pustili ho do civilu, na což také musel čekat, ale s tím, že po dvou letech musel podstoupit zdravotní přezkoumání. Když se dostavil na předvolání na Okresní vojenskou správu, tak mu pan doktor (jak říká pan Jiří: „naprostý blb“) sdělil, že si službu musí dosloužit, jelikož mu započítali pouze 8 měsíců a 23 dní. Důvod toho, že ho chtěl povolát znovu byl, že byly slabé ročníky a musí splnit stavy, tudíž ho musejí uschopnit. Dostal radu, aby napsal odvolání ke krajské vojenské správě v Brně, že se závěrem nesouhlasí. Zde po přečtení všech zdravotních záznamů uznali, že pan Jiří opravdu nastoupit nemůže.

Přechodové rituály neprobíhaly jako u předchozího respondenta – tedy poplácání páskem po hýždích. Když se pan Jiří po chvíli zamyslel, a po vyprávění pár dalších příběhů, uvědomil si, že žádné takové přechodové rituály, nebo jak tomu říkali – povyšování vůbec

---

<sup>13</sup> Šťáckripl – voják s omezeným zdravotním stavem

<sup>14</sup> Palposty – palebné postavení

neměli. Jelikož byl pan Jiří v poddůstojnické škole, tak neměli takováto povyšování, protože se tato škola zakončovala zkouškami. Jediný způsob, jak mohli povýšit bylo splnění těchto zkoušek a přijetí nějaké „pecky“, jak říká pan Jiří, jako četař nebo poddůstojník. To u něj neproběhlo a skončil jako vojín, na což je pan Jiří pyšný.

Po dlouhém vyprávění pana Jiřího jsme se dostali k poslední otázce, a to znovuzavedení povinné vojenské služby. Bez rozvahy odpovídá: *„Já myslím, že ano. Je to trochu složitější. Důležité je se naučit respektovat autority, disciplínu, pořádek. Nejsem zastáncem jakékoliv šikany, to ani náhodou, ale ti kluci by na tu vojnu opravdu měli jít. Můj osobní názor je, že dnešní generace by tu vojnu měla absolvovat. Byť třeba na půl roku, nebo na tři měsíce, to je jedno, ale nechci, aby prožívali to, co my jsme prožívali na té vojně. Jako dehonestace<sup>15</sup> osobnosti, to bylo vyloženo o tom. Já, jak jsem vlezl za bránu kasáren tehdy, v té Bratislavě, tak v ten moment jsem se musel smířit s tím, že su kus. Nejsem člověk, jsem kus, zboží, něco. Ale kluci v týchle době to potřebují, protože jsou to hrozní mamánci. Ta vojna je naučí tomu, že musí být samostatní a zodpovědní nejen za sebe, ale i za druhé.“*

#### 4.1.3 Alois

Pan Alois bydlí na naší ulici celý život, tudíž se známe, co pamatuji. Rozhovor byl o to příjemnější, protože jsem věděla, že mi poskytne informace, které budu potřebovat.

*Léta výkonu služby: 1972 - 1974*

*Místo výkonu služby: Tábor, Benešov u Prahy*

*Odsloužená doba: 24 měsíců*

---

<sup>15</sup> Dehonestace – urážka, znectění



*Výstupní hodnost: vojín*

*Věk: 66*

První věc, která mne zajímala byla, zda se Alois bál jít na vojnu. Na tuto otázku mi odpověděl, že nebál, spíše to bral jako ztrátu času. Ptala jsem se, jestli slyšel nějaké zážitky starších vojáků. Na to mi odpověděl, že zážitky tak moc ne, ale že v televizi dávali Azimut<sup>16</sup>. To byl televizní pořad, který ukazoval různé vojenské základny, jak se tam cvičí, vztah mezi veliteli a podobně. Samozřejmě zde vojenskou službu vychvalovali, ačkoliv skutečnost byla úplně jiná.

Alois začíná vyprávět o svém prvním dni v Táboře, kde druhé ročníky služby měly právo si zabrat každý svého holuba (neboli bažanta, zobák). V Táboře chování těchto starších ročníků ještě nebylo tak hrozné, buzerace samozřejmě byla, ale nedalo se srovnat s tím, co si Alois zažil po přesunu do Benešova. Hned první noc zde zažil buzeraci od starších, tedy mazáků, kteří přišli po večerce v podnapilém stavu. Alois vypráví: *„Mazáci za námi přišli a zařvali: „Vy zku\*vení holubi! (tak nám říkali celou službu) Máš tvrdej palec.“. Já na ně koukal a nevěděl co mám dělat. Viděl jsem akorát ostatní, co tam byli dyl jak já, jak berou ručníky, mýdla a peláši pryč. No já nevěděl, co to znamená, tak jsem se zeptal, co to ten tvrdej palec je. Tak mi jeden z těch půlročáků řekl, že si mám vzít mýdlo a ručník a že mi to poví. Ten mi povídal, že takhle občas přijdou ožralí z hospody a že nám smrdí nohy. Ten už si s sebou bral pro jistotu i voňavku. Tak jsme se umyli a vrátili. To jim ale nestačilo, tak zařvali: „Vy zku\*vení holubi, vy smrdíte jak dě\*ky! Umýt, znovu!“.* Tak jsme se umyli znovu a vrátili se. Potom za mnou přišel jeden mazák a povídá, jestli jsem tady novejš a jakto, že nevím, co je to tvrdej palec. Tak jsem mu řekl, že takový blbiny jsme v Táboře nedělali. *Kdybych to neudělal, tak dostanu mazlák a šurovat chodbu.“.* Takovýchto různých příběhů

---

<sup>16</sup> Azimut – TV pořad z roku 1977, režisérem byl Ladislav Chocholoušek

má Alois spousty, proto nás rozhovor trval nejdéle. Ráda bych ale podotkla, že Alois jako jediný z jejich oddílu si nenechal takové zacházení líbit. Párkrát se mu to i vymstilo, například když si šel ztěžovat na chování mazáků k vyšším velitelům, tak ho poté mazáci zbili. Alois pokračuje další příhodou: „*Byla tam kancelář staršiny. No a ted'ka u těch dveří, byla železná cedulka s nápisem ,kancelář staršiny'. No, jenže jak to přidělávali, tak to přišroubovali do elektriky. No a jeden mazák šel, byl bosej, byla tam i zásuvka. Dal si tam holicí strojek, že se oholí, opřel se o tu cedulku a dostal šlehu, žejo. Tak si nás dali do nástupu, museli jsme se vyzut a každej si na to musel šáhnout. No každej dostal prdu jak hrom a jeden to tam už psychicky nevydržel, tak se otrávil. Naštěstí to přežil, protože jsme ho našli.*“. Jak jsem psala už výše, tak těchto příběhů má Alois v paměti spoustu. Důležité pro mne však bylo to, že si opravdu nenechal líbit věci, které se mu protivily. Když měla Aloisova sestra svatbu, měl nárok na rozdělení dovolené (např. 5 + 2 dny, podle toho, jak to měl kdo daleko), o kterém všechny informoval politruk<sup>17</sup>. Tento druh dovolené platil v důležitých rodinných situacích (úmrť, svatba, ...). S dopisem od sestry i s potvrzením od národního výboru, že se sestra opravdu bude vdávat a kdy, šel až za velitelem oddílu, který byl pro něj nejvyšším velitelem (nad ním už byl pouze zmiňovaný politruk). Velitel si to přečetl a povídal: „*10 + 2*“. Alois se zdráhal a odvětil: „*Pan major ale říkal, že...*“. Tuto větu Alois nestihl ani doříct a byl z kanceláře vyhozen. Když se mu nelíbilo 10 + 2, tak nedostal žádné volno. Zašel tedy hned do protější kanceláře politruka a řekl mu, že je to obyčejný lhář a jemu i ostatním slíbil něco, co není pravda. Ihned se ptal po tom, kdo mu to řekl. Politruk vběhl do protější kanceláře za velitelem oddílu, z které poté byl slyšet jen řev. Když vyšel, řekl Aloisovi, aby šel zpět za svým velitelem do kanceláře, kde mu řekl ať počká do čtyř

---

<sup>17</sup> Politruk – politický důstojník, který měl na starost záležitosti ohledně politiky

hodin odpoledne (po čtvrté hodině odpolední měli vojáci volno). Až v pozdějších večerních hodinách konečně dostal vycházkovou knížku a povolení opustit areál.

Přechodové rituály Alois ve svém ročníku nezažil. Po celou dobu, co byl se staršími ročníky to byl, jak mu říkali, „*holub zku\*venej*“, tudíž neexistovalo žádné povyšování. Až skončili jeho mazáci, tedy ti starší, tak Alois volně přešel také na mazáka, ale žádné povyšování k tomu v těchto letech v Benešově nepatřilo. To nás vede i k odpovědi na další otázku, a to je pojmenování vojáků. tyto názvy zde používali víceméně pouze dva, a to holubi a mazáci. Občas mezi sebou použili i pojmenování půlročák.

Ptala jsem se Aloise na to, jak se později cítil na pozici mazáka. Jelikož si Alois nezažil s mazáky nic moc dobrého, nechtěl být stejný jako oni. Na „své“ bažanty byl hodný a snažil se jim důvěřovat. Ihned na začátku jim však řekl, že pokud ho jen jednou zklamou, tak uvidí ten „tanec“. Například při úklidu chodby. Když bažanti uklízeli chodbu, Alois nechodil a nekontroloval po nich prach. Zeptal se, zda to mají uklizené a jejich odpovědi věřil. Až do jednoho určitého okamžiku, kdy přišel na kontrolu úklidu velitel baterie a našel pod skříní spoustu papírů. Alois jako dozorčí musel samozřejmě uklidit, protože byl nepořádek za jeho služby. Holubi, kteří tento nepořádek měli uklidit a neučinili tak, dalšího půl roku každý den uklízeli ty nejhorší místa (kterými byla chodba, skřínky, prach na nich apod.), ale svojí vinou. Alois by je takto nekáral, pokud by si to nezasloužili. Jak sám Alois říká: *„Já jsem zarazil všechny tyhle mazácký manýry, aby čistili boty, nebo různé úsluhy, to prostě neexistovalo. Proto mě zklamalo, že mě takhle podrazili.“*

Po těchto příbězích mne zajímalo, jestli si Alois něco z vojny „odnesl“, nějakou zkušenost apod. Po chvíli přemýšlení jsme společnými silami přišli na to, že vojna ho naučila si nenechat všechno líbit. Pokud se mu něco nelíbilo, tak se to snažil vyřešit, i když to zahrnovalo „stěžování si“ u výše postavených vojáků.

*„Zavedl bys znovu povinnou službu?“ Ptám se.*

*„Vojna by měla být. Protože když já dneska vidím ty kluky, tak je lituju. To jsou ubožáci.*

*Nejen kluky, ale i holky. Ty jsou kolikrát sprostší než ti kluci. A navíc nic neumí pracovat se jim nechce. To všechny by je vojna naučila. Já jsem si tam nezažil nic dobrýho a na vojnu nevzpomínám rád, ale měla by být znova, ale víc hlídaná, aby ti kluci netrpěli tolik jako my.“*

Zajímavost: Mazáci „měli smysl pro humor“. Když vojíni/holubi ještě na začátku vojny neměli spacáky, ale pouze deky, tak se mazáci bavili tím, že dávali vojínům mezi prsty na nohách papíry, které poté zapálili. Jak se toho člověk snažil zbavit, tak „šlapal na kole“.

Vojíny pak měli opálené prsty z těchto mazáckých „legráček“.

## 4.2 Respondenti absolvující vojnu po roce 1989

Kapitola se zabývá rozhovory s muži, kteří se zúčastnili vojny po roce 1989. Úsek má pod sebou také 3 respondenty. Otázky jsou pro všechny respondenty stejné, ačkoliv v některých rozhovorech otázky přidávám podle situace a průběhu rozhovoru. Během rozhovorů se samozřejmě snažím zjistit co nejlepší odpovědi na mé výzkumné otázky.

### 4.2.1 Pavel

Pavel je můj dlouholetý známý, proto byl rozhovor s ním „jednoduchý“. Nebála jsem se toho, že by se mnou o vojně nechtěl mluvit. Výběr místa rozhovoru byl samozřejmě na něm.

Vybral pro mne i pro něj velmi příjemné místo, a to hřiště v mém rodném městě, kde jsme měli na rozhovor klid.

*Léta výkonu služby: 2001 – 2002*

*Místo výkonu služby: Přerov, Olomouc, České Budějovice*

*Odsloužená doba:* 12 měsíců + pár dní

*Výstupní hodnost:* desátník

*Věk:* 35 let

Po dotázání na místa a léta působení na vojně mne zajímalo, zda se Pavel na vojnu bál jít. Například kvůli tomu, zda slyšel nějaké povídačky od mužů, kteří vojnu absolvovali již dříve. Na to mi Pavel odpověděl: „*Nebál. A povídačky? No... Copak je to za vojáka.*“<sup>18</sup>

Od starších mužů, kteří na vojně již byli, slyšel, že to byla sranda, tudíž se na vojnu vůbec nebál.

Pojmenování vojáků byla další věc, která mne zajímala, tedy pokud zde byly nějaké rozdíly v místech výkonu služby, a tedy i rozdíly v pojmenování (tím myšleno: bažant, půlročák, ...). Podle Pavla bylo pojmenování nováčka bažant nebo zobák, dále pak „po plácnutí“ (viz Zvyklosti a rituály) mazák a ten, který měl už odchod do civilu „*za pár*“, jak říká Pavel, se nazýval suprák.

Každý nováček neboli bažant/zobák měl svého mazáka. Jedině tento muž jej mohl povýšit, záleželo však už jen na něm, po jak dlouhé době. Pavel si vysloužil povýšení na mazáka po čtyřech měsících.

Když jsem požádala Pavla, aby mi popsal jeho přechodový rituál (z bažanta na mazáka), chvíli se zdráhal, ale nakonec mi to pověděl.

Pavel odpovídá: „*No, musel jsem dělat krokodýla. To znamená, že jsem si musel na sebe navlíct všechny hadry, který jsem měl. Úplně všechny. Kabáty, trika, kalhoty, prostě všechno.*“

---

<sup>18</sup> Narážka na film „Copak je to za vojáka“ z roku 1987, režisér Petr Tuček. Film ukazuje, že vojna byla i legrace

*A s tím vším na sobě jsem se musel plazit po chodbě. Potom byla zapíječka v hospodě, kde každé bažant musel opít svého mazáka do němoty. Teprve potom jsem si vysloužil poplácání páskem přes holej zadek. Další možností, kterou jsem já teda neměl, bylo, že sis zase na sebe navlíkl všechny hadry cos měl. Neplazil ses po chodbě, ale musel ses provlíkat mezi postelama, samozřejmě bez pomoci nohou, jenom rukama. Pak když končili supráci, tak vzali kanady, který kreslily na kachličky. Tak objeli kanadama celou chodbu a my, bažanti, jsme to pak museli drhnout, a to šlo dolů jenom mazlákem. Dělali jsme to třeba i přes hodinu.“*

Moje další otázka směřovala k tomu, co si myslí Pavel o vojně před rokem 1989 a po něm. Zajímal mne čistě jeho osobní názor na tuto dobu podle toho, co slyšel od bývalých starších vojáků. Pavlova odpověď: *„Tak já si myslím, že to bylo tak nastejno. Za nás se to možná víc hlídalo než předtím, no. Tohle je vyloženě šikana, to se nesmí. A před rokem 89 se na to tolik nehledělo, přehlíželo se to.“* Když už jsme se dostali k tématu šikana, tak jsem se zeptala Pavla, zda mu mazáci/starší vojáci dělali různé naschvály „jen tak“, že se jim zrovna chtělo. Na to mi Pavel řekl, že když přišli starší z hospody, tak ho poslali pro jahody, banány, nebo to, na co měli zrovna chuť. Potíž byla v tom, že byl leden. Pavel měl ale štěstí, že měl kousek od kasáren obchod Kaufland, který byl nonstop otevřený, tudíž jejich úkol splnil. *„Kdybych to nesehnal, tak bych musel mít třeba rajony celej týden. To znamená, že bych musel celej týden uklízet chodby, schody a záchody třeba.“* Další otázka směřovala k tomu, jaké rituály a naschvály prováděl Pavel, když už byl povýšen na mazáka, a tudíž měl pod sebou nějakého nováčka. Naschvály prý moc nedělal, akorát ho jednou poslal pro borůvky v březnu. Rituály prováděl stejné, tedy krokodýla a poplácání po hýždích. *„Naučila Tě vojna něco, co využiješ v současném životě?“* Pavel odpovídá: *„To asi ne... to byla spíš sranda. Chlastal jsem víc jak tady teďka. Ale jo, bylo to dobrý. Bral jsem to jako zkušenost.“*

Moje poslední otázka, a taky jedna z nejdůležitějších byla, zda by chtěl Pavel zavést znovu povinnou vojenskou službu a proč. Na to bez váhání odpověděl: „*Stoprocentně jo. A proč? Protože to potřebujou. Jsou rozmazlený... Všichni jsou rozmazlený. Většina, co nebyla na vojně, tak teďka žije u rodičů, furt jsou doma. Ti, co byli na vojně mají svůj život a jsou víc zodpovědní.*“

#### 4.2.2 Josef

Druhého respondenta jsem také znala již z dřívějšíka. Josef rád vypráví příběhy, zážitky a podobně, tudíž jsem věděla, že rozhovor s ním nebude problém. Myslím, že jsme si jej užili oba dva a Josef se i sám od sebe rozpovídal.

*Léta výkonu služby: 1999 - 2000*

*Místo výkonu služby: Vyškov*

*Odsloužená doba: 13 měsíců*

*Výstupní hodnost: vojín*

*Věk: 38 let*

Stejně jako u předchozího respondenta jsem se Josefa ptala na obavy z vojny, zda se tam bál jít. Jeho odpověď velmi rychlá a jasná: “*Bál. Samá šikana, terorismus, nemoh jsem jít na pivo (smích). Celej měsíc jsem byl zavřenej na výcvikáči, kde musíš udělat všechny ty jejich blbosti. Musíš tam dupat, hodnosti se učit, obsluhovat stroje, rozebírat samopaly... A měsíc tě nepustí vůbec nikam. Až po přísaze máš dva dny volna.*“ Josef tedy neslyšel o vojně nic moc dobrého. Slyšel od starších vojáků hlavně o šikaně, mlácení, plácání, placení (po plácnutí) a podobně.

Pojmenování vojáků bylo víceméně všude stejné. Josef mi odpověděl jako Pavel, že se jim říkalo bažanti, mazáci a supráci.

Přechodové rituály z bažanta na mazáka je jednou z nejdůležitějších věcí, které mne zajímají. Josef měl tento rituál trochu jiný než předchozí respondent, jelikož Josef musel dělat „motorku“. *„Vzal jsem si ramínko, přes to jsem dal ešus jako světlo, dělal jsem vrrr a jezdil jsem jako motorka, skákal jsem přes postele a jezdil jsem vlastně takovou dráhu. Kdybych to nechtěl dělat, byl by velkej průšvih. Dostal bych mazlák a třeba pět hodin jsem drhl chodbu, než bych to celý pořádně umyl. Potom bylo teda plácání páskem. Prvně po mně chtěl tisíc korun a pak jsem dostal myslim patnáct ran koženým opaskem namočeným ve vodě přes zadek. Tejden jsem si nemohl sednout, jaký jsem měl jelita. Suprák si to pak dělal každé podle sebe, mlátili třeba lžičkama v jídelně do stolu, zpívali, odpočítávali a tak.“* Na rozdíl od Pavla měl tento přechod o něco dříve, tedy už po třech týdnech služby, jelikož se snažil dělat vše, co svému mazákovi na očích viděl. Nedělal naschvály, neodmlouval mu, choval se k němu slušně a díky tomu si vysloužil povýšení o to dříve. Jak Josef říká, po tomto povýšení už na něj nikdo nemohl. To znamená žádná buzerace, žádná šikana, posílání pro to, na to měl mazák zrovna náladu apod.

Další otázku, kterou jsem položila Josefovi byla na jeho názor. Zajímalo mne, jestli byl podle něj nějaký rozdíl ve službě před rokem 1989 a po něm. Na to odpověděl: *„Sto procentně. To byly horší věci. Šikana. To bylo samozřejmě taky po tom 89, ale co bylo předtím, to bylo prej něco šílenýho. Moc lidí se zastřelilo, zbláznilo. A to bylo ještě za mě. Špatně si při střelbách spočítali náboje a borec si jeden schoval a vystřelil si hlavu kvůli tomu, co si prožil za šikanu. Prostě to psychicky nedával. Bylo to přímo v kasinu, kde jsem byl. Jsem slyšel ránu, všechny nás shromáždili a pak už šla jen rakev. Na psychiku to byl pro všechny fakt hroznej nápor.“*



Naschvály měl Josef horší než předchozí respondent Pavel. Vykrádali mu například skříňku. Věci, které byly ukradeny samozřejmě musel zaplatit, nebo si je nakrást zpět, což také dělal. Naučili ho zde odemykat zámky a tím vlastně zůstal mimo průšvih, jelikož mu nepřišli na to, že mu něco chybí. Výzbroj se hodně prodávala, tím si i mazáci vydělávali.

Ptala jsem se Josefa, jak přistupoval k rituálům on, když byl na pozici mazáka. Zajímalo mne, jak se choval ke svým bažantům on. Řekl mi, že jednomu neudělal vůbec nic. Ten byl prý tak strašně hodný, že si od něj při rituálu vzal jen peníze a jemně a symbolicky ho poplácal opaskem. Druhý bažant své chování neovládal. Josef vypráví: *„Ten druhý byl takovej přičmoudlej a ten si zkoušel hodně, tak si taky hodně vytrpěl. Jak on ke mně, tak já k němu. Posílal mě do pr\*ele a podobně. Takže od svázání do kozelce po zmlácení. Ten si vytrpěl hodně. Ale mohl si za to sám, jak on, tak já. Bylo mu to jedno. Pak dostal a zklidnil se. Každý na mě čuměl jako co dělám, ale mohl si za to sám.“*

Josef strávil i nějaký čas ve vězení za to, že nešel na přísahu. Řekli mu, že přísaha není povinná, tak jim odpověděl, že tam nepůjde. Nepovinná přísaha ale nebyla zase až tak nepovinná, jelikož za to, že tam nešel, ho zavřeli na tři dny do vězení.

Zkušenosti si víceméně žádné z vojny neodnesl. Projel se tankem a jinými různými auty, ale jak říká, teď je mu to vlastně k ničemu. Když jsem se Josefa zeptala, zda vojnu bral jako obtíž, nebo třeba dobrou zkušenost do života, tak mi řekl, že to bral samozřejmě jako obtíž. *„Rok a kousek vlastně zahozenej. Tam jsem dostával asi 270 korun měsíčně, nebo kolik to bylo a v práci jsem vydělával 32,000 korun. Takže si vem, kolik jsem vlastně za tek rok prodělal kvůli místu, kde jsem dostal maximálně tak najíst. Nedej bože, když se šlo do kuchyně na službu. Na každého to muselo jednou padnout. Jdeš na službu do kuchyně, kde od loupání brambor pro tisíc lidí umýváš nádobí pro stejnej počet lidí samozřejmě. Ráno ve čtyři začínáš a končíš třeba o půlnoci, nebo ve dvě ráno. Když přišel praporčík a něco se mu na*

*tom nelíbilo, tak jsem to musel umývat znova. Klidně do těch dvou do rána. A pak jsem vstával v pět ráno.“*

Na otázku, zda by měla být znovu zavedena povinná služba, mi odpověděl: *„Měla. Protože aspoň by ty děcka pochopili, co to bylo. Jsou to rozfrňánci, kteří si bez telefonu neumí představit život. Neumí nic prostě, oni si neposkládají ani postel, nic. Tam se aspoň něco naučí, tady mají jen telefon, Facebooky, blbosti... Neumí se o sebe postarat. Tam to tak nefungovalo, máš hlad, tak si něco udělej. Aspoň na půl roku bych to zavedl, ať si to ty děcka vyzkoušej. V téhle době jsou ty absolutně neschopný.“*

Zajímavost z vojny: Josef během své služby převrátil cisternu. Nikdo z velitelů mu nevysvětlil, jak se taková cisterna správně řídí, tudíž, když vjel do zatáčky a přidal plyn, tak se cisterna převrátila. Tuto událost zatajil (ještě s dalšími asi dvěma vojáky). Událost po několika dnech nahlásil „strážák“, velitelé si prohlédli cisternu a zjistili, že se opravdu stal nějaký problém. Josef vyšel s dluhem za poničení této cisterny, který splácel přibližně osm let.

#### 4.2.3 Aleš

Tento respondent je pro mne nový. Tohoto muže mi doporučil předchozí respondent Josef, který věděl, že Aleš na vojně byl a rád o tom vypráví. Hned na začátku jsme si začali tykat, aby byl rozhovor příjemnější a přátelštější.

*Léta výkonu služby: 1991 - 1992*

*Místo výkonu služby: Přelouč, Sered', Přelouč, Jihlava, Chrudim, Horní Počaply*

*Odsloužená doba: 18 měsíců*

*Výstupní hodnost: vojín*

*Věk: 46 let*

Rozhovor jsme standardně začali otázkou, jestli se na vojnu Aleš bál jít kvůli tomu, že by slyšel něco od starších vojáků. *„Nějaká ta obava tam byla. Nechtělo se mi tam, ale musel jsem. Jak se říká... Kdo nebyl na vojně, není chlap.“*

V tomto rozhovoru jsem zjistila, že tento muž používal i jiný název pro různé vojáky. Samozřejmě byli bažanti, ale přibíl zde také název půlky neboli půlročáci, dále mazáci a supráci, což je zatím všude stejné.

Povyšování z bažanta na půlku probíhalo velmi jednoduše, a to jen poplácáním. Nic jiného u pana Aleše neprobíhalo. Jak říká respondent, žádnou brutalitu zde nezažil. Vypráví ale příběh, který zažil chvíli před tím, než měl z vojny vystoupit, tedy když byl suprák. *„Dělal jsem dozorcího na rotě. Ostatní, kteří se mnou měli jít poté do civilu přišli z vycházky. No a byli... ožralí jako prasata. A pomocníka mi dělal na rotě nováček, cigán to byl. No a oni měli s sebou kořalku, kterou rozmlátili na chodbě. Mladýho vzbudili a ať to jde uklidit. Tak jsem šel za nima a říkám jim: “hoši, tak takhle teda ne. Jsme na stejné pozici, ale odsad’ podsad’. On to uklízet nebude, on je rád, že se vyspí. Buďto si to uklidíte, nebo jdu a vzbudím velitele.“. Chvilku mrchtali, ale pak si to uklidili, protože věděli, že by jinak dostali basu. Pak se se mnou ani nebavili. Ale protože jsem toho měl na starost hodně a zodpovídám za to, tak jsem to musel nějak vyřešit.“*

Pan Aleš sám žádnou šikanu nezažil, ale pověděl mi, co se dělo v Seredi na Slovensku ještě v té době, kdy tam sloužil. *„V Seredi, tam co byli bagristi, tak těm třeba normálně kombinačkama... jestli můžu říct... tak normálně kombinačkama ze zadnice vyštípovali kus masa.“* To mně osobně tedy přijde až moc drsné. Aleš ale pokračuje: *„U nás na rotě byl jeden desátník, který trochu pokoušel svůj osud. Vyskakoval si a podobně. No a můj kamarád byl ještě o hlavu větší, ale obrovskej. Jako dřevorubec. Tak to na něj ten desátník zkoušel, ale ten se nedal. Chytl ho za nohu a ze čtvrtýho patra ho držel jednou rukou ven z okna. Ten ho*

*prosil, ať ho pustí. A kamarád, že jo, že ho klidně z toho okna pustí. Desátník volal, že tam ne, ať ho pustí dovnitř. Tak ho pustil, ten byl zelenější jak tráva a od té doby byl klid. Víš jak, z té vojny, na to špatný zapomeneš, na to dobrý vzpomínáš. “*

Když jsem se Aleše zeptala, jestli prováděl také nějaké rituály, když už byl na pozici půlky nebo mazáka, tak mi odpověděl, že ne. Jak říká, byl tam spíš od toho, aby ty kluky chránil, a ne buzeroval. Sám si tam zažil špatné chvílky, ale na ty nerad vzpomíná, tudíž povídá hlavně o hezkých vzpomínkách.

Když jsme přešli na téma zkušenosti z vojny, tak první, co se panu Alešovi vybavilo, byl kurz na buldozer v Seredi, za který dostal i průkaz, nebo můžeme říct certifikát. Chtěl jej využívat, ale jelikož je to vystavené v Seredi a je to spousta let zpět, tak se poptával na různých úřadech, jestli to jde nějakým způsobem obnovit, aby jej mohl využívat. Bohužel ho posílají z jednoho místa na druhé a snaží se přijít na to, zda je tedy možné tento průkaz obnovit a znovu využívat. Bere to tedy jako pozitivní zkušenost.

Aleš vojnu nebral jako obtíž, ale přirozenou součást života. Věděl, že musí jít, tudíž s tím byl smířený. Jeho maminka to brala však trochu opačně. Když Aleš odjížděl a nasedal na vlak, tak ho maminka oplakávala. Přibližně po měsíci, který strávil v Přelouči, se vrátil na dva dny domů. Poté když odjel, tak už se domů nevracel, jelikož byl dlouho na Slovensku, nebo někam cestoval. Jak je uvedeno na začátku v hlavních informacích o respondentovi, tak vystřídal spoustu různých míst během vojny, tudíž nebyla možnost na odjezd domů.

Poslední a velmi důležitá otázka je u všech respondentů stejná. *„Zavedl bys znovu povinnou službu?“* Alešova odpověď: *„Můj názor... Měla.“*

Ptám se: *„A proč by měla?“*

*„Protože ti mladí kluci, jsou tak líní... Prostě by měla. Můj názor. Záložáků máme málo a když kolikrát vidím nějaký cvičení v televizi... když tam vidím ty pupkáče tam lítat, tak ať jdou do háje. Nechápu, proč ty chlapi nejdou k té armádě... i prachy jsou tam dobrý. Prostě bych ji zavedl znovu.“*

## 5 Interpretace výsledků

Výzkum pro mne byl velmi přínosnou a příjemnou zkušeností. Díky získaným datům z rozhovorů jsem mohla zodpovědět všechny výzkumné otázky určené již na začátku výzkumu.

V této kapitole jsou rozepsány výzkumné otázky, na které jsem se po celý výzkum snažila najít odpověď skrze respondenty a rozhovory s nimi.

### 5.1 Jak interpretují vojenskou službu aktéři s různou vojenskou zkušeností?

Během výzkumu jsem realizovala rozhovory s muži, kteří absolvovali povinnou vojenskou službu v jiných letech. Hlavním přechodem v těchto letech pro mě byl rok 1989. Podle názorů respondentů, kteří byli na vojenské službě po roce 1989, byla vojna před tímto rokem mnohem horší. To mohou říci z toho, co slyšeli od ostatních mužů, kteří na vojenské službě byli před rokem 1989. Po tomto výzkumu to mohu potvrdit. Mladší muži zažívali buzeraci i šikanu, jak to sami nazývali, ale podle výpovědí respondentů mohu říci, že rozdíl mezi vojnou před rokem 1989 a po něm je poměrně velký. Dříve to byla tzv. „mazácká vojna“, jak je to zmíněno již výše (viz respondent František), kdy práci mazáků museli dělat mladší vojáci, tedy bažanti a k tomu samozřejmě i svoji práci. V pozdějších letech buzerace nebyla v tak velké míře.

## 5.2 Jsou nějaké rozdíly v rituálech v různých letech výkonu služby?

Rozdíly v rituálech nejsou z výpovědí respondentů tolik znát. Respondenti, kteří absolvovali vojenskou službu před rokem 1989 víceméně žádné přechodové rituály neboli povyšování neměli. Jediný pan František v rozhovoru zmínil, že v jeho ročníku tato povyšování byla, ale on sám jej nezažil. Tato povyšování zahrnovala poplácání opaskem po hýždích. V pozdějších ročnících, tedy po roce 1989 se část rituálu shoduje, a to poplácání páskem přes hýždě. Tento rituál probíhal i před rokem 1989, jak zmínil pak František. Dále už záleželo na místě výkonu služby a na lidech. Někteří mazáci taková povyšování příliš neprožívali, tudíž poplácání provedli pouze symbolicky. Byli zde ale i tací, kteří tento rituál/povyšování prožívali poměrně více, a to se odrazilo na chování k bažantům během služby i v průběhu samotného povyšování.

## 5.3 Chtěli by respondenti, aby byla znovu zavedena povinná vojenská služba? Proč?

Tato otázka byla pro mne jakýmsi testem, jestli mám dobrou intuici. Předtím, než jsem začala výzkum realizovat, jsem si sama na tuto otázku odpověděla. Také jsem myslela, že mi na tuto otázku odpoví všichni respondenti stejně, a to kladně. Ve výpovědích můžeme vidět, že byl můj tip správný. Všichni respondenti podali víceméně stejnou odpověď. Na otázku, proč by měla být povinná vojenská služba zavedena mi odpověděli, že jim přijde dnešní generace mužů (ale i dívek) nespolehlivá, nezodpovědná, nerespektující okolí, neschopni pořádně pracovat a plnit své povinnosti. Podle slov všech respondentů by jim vojna prospěla a všem jmenovaným věcem je naučila. Jak říkal pan František: „*Vojna dělá z kluků chlapy.*“

## 6 Závěr

Pojem vojenská služba byl a stále je řešeným tématem společnosti. V dřívějších letech samozřejmě bylo téma řešeno více než nyní, ačkoliv se v posledních letech opět vrací především kvůli evropským konfliktům (válka v Sýrii, teroristické útoky, ...). Některé články, které jsem měla možnost přečíst upozorňovaly na nedostatečnou naplněnost ozbrojených sil. Kdyby nastalo ohrožení naší země, měli bychom pravděpodobně vojenských sil nedostatek. I to je jeden z důvodů, proč je branný zákon stále platný. Podle Ministerstva obrany je zákon platný právě z důvodu konfliktů, kdy při vyhlášení stavu ohrožení České republiky by měli muži i ženy (kvůli genderu a rovnosti žen a mužů) nastoupit na pomoc státu. Musíme ale brát v potaz, že každý takto naverbovaný voják pro svou další činnost potřebuje projít minimálně základním vojenským výcvikem, který trvá určitou nezanedbatelnou dobu. A proto bychom se pravděpodobně na útok nestihli připravit. To je podle mého názoru jeden z důvodů, proč se téma znovu otevírá.

Otázkou zůstává, zda by tedy povinná služba měla být znovu zavedena. To je otázka, kterou my, obyčejní lidé nijak neovlivníme. V hlavě si na ni může každý sám odpovědět, co by bylo pro nás, pro lidi i pro stát nejlepší. Respondenti mi sice všichni odpověděli kladně, polovina státu může být však opačného názoru. Je možné, že vy a lidé ve vašem okolí si myslíte to stejné, avšak to je pouze jedna malinká část republiky. Je jen jediný způsob, jak zjistit, zdali to vlastně funguje, je povinnou vojenskou službu znovu zavést. V nynější době plné konfliktů a válek si myslím, že by to nebyla pro muže ani ženy špatná zkušenost.

Cílem této práce bylo odpovědět na předem dané otázky, na které mi respondenti poskytli odpovědi. Místo byly odpovědi kladné, místo záporné. Záleželo na tom, jak respondent vojnu prožil, a to ovlivňovalo spousta faktorů. Hlavním faktorem byli samozřejmě lidé okolo. Lidé jsou ale důležitou součástí každodenního života i mimo takovou



totální instituci, jako jsou vojenská kasárna. Pokud potkáme špatné lidi, i naše chování se změní k horšímu. Každý je ovlivněn lidmi okolo sebe, ani vojna nebyla výjimkou.

Vojenská služba samozřejmě působila na každého z mých respondentů jinak. Pro někoho byla vojna dobrá zkušenost, pro jiného nikoliv. Zajímavé ale je, že i přes všechnu pohodu, dobré i špatné zážitky, buzeraci šikanu a tak dále se respondenti shodli v jedné věci, a to znovuzavedení povinné vojenské služby. I přes tyto velké rozdíly ve zkušenostech a zážitcích.

Dalším cílem této práce bylo seznámit čtenáře s problematikou vojenské služby a ukázat, jak se na vojně měli. Výpovědi respondentů jsou snad dostatečnou ukázkou toho, jak vojna fungovala a jak si respondenti počínali s každodenními konflikty, navíc uzavření v jednom areálu.

Tato práce je zajímavá v tom, že respondenti do rozhovorů dali něco ze sebe. Podělili se o zážitky, o kterých řekli jen málo komu. Především ale sdělili svůj příběh, a to nejen mně, ale i čtenářům této práce, a to je pro mne důležité. Za to všem mým respondentům patří obrovský dík.

## Seznam literatury

Army. *Historie základní vojenské služby v českých zemích*. Dostupné z:

<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3895> [24. 09. 2017]

Bertaux, D., M. Kohli 1984. *The Life Story Approach: A Continental View*. Annual Review of Sociology: Palo Alto, USA.

Bittnerová, D., P. Janeček (ed.) 2011. *Folklor atomového věku: kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti*. Praha: Národní muzeum.

Bourdieu, P. 1998. *Teorie jednání*. Praha: Karolinum.

Sociologický časopis. Praha: Academia, 1965-^^^.

Denzin, N. K. 1989. *Interpretive Biography: Qualitative Research Methods*. Londýn: Sage Publications.

Goffman, E. 1999. *Všichni hrajeme divadlo: sebezprezentace v každodenním životě*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon.

Hájek, M. M. Havlík, J. Nekvapil 2012. *Narativní analýza v sociologickém výzkumu: přístupy a jednotící rámeček*. Dostupné z:

[http://sreview.soc.cas.cz/uploads/21a841b0adf50c1e86b62b6e947146f12f71e727\\_Narativni%20analyza%202012-2.pdf](http://sreview.soc.cas.cz/uploads/21a841b0adf50c1e86b62b6e947146f12f71e727_Narativni%20analyza%202012-2.pdf) [06. 03. 2018]

Hendl, J. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.

Hendl, J., J. Remr 2017. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál.

Humlová, E. 2011. *Dohled a utváření identity v moderních organizacích*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita.

Kaufmann, J. C. 2010. *Chápající rozhovor*. Praha: Slon.

Mocr.army. 2011. *Obnovení „povinné vojny“ se nechystá*. Dostupné z:

[http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/obnoveni-\\_povinne-vojny\\_-se-nechysta-59265/](http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/obnoveni-_povinne-vojny_-se-nechysta-59265/) [24. 09. 2017]

Pernica, B. 2007. *Fenomén civilní služby: Nezabíjet pro stát, přesto sloužit národu*.

Univerzita obrany v Brně ve Vydavatelství MAC: Brno. Dostupné z:

[file:///C:/Users/Pe%C5%A5a/Downloads/M\\_FENOMEN\\_CIVILNI\\_SLUZBY.pdf](file:///C:/Users/Pe%C5%A5a/Downloads/M_FENOMEN_CIVILNI_SLUZBY.pdf) [24. 09. 2017]

Polkinghorne, E. D. 1988. *Narrative Knowing and the Human Sciences*. New York, USA: SUNY press.

Pšenicová, B. 2013. *Teorie a metodologie orální historie*. In Morávková, N. 2013. *Memo:*

*Časopis pro orální historii*. ViaCentrum s.r.o.: Olomouc. Dostupné z:

[https://fpe.zcu.cz/export/sites/fpe/khi/Dokumenty/Memo/MEMO\\_2\\_13.pdf](https://fpe.zcu.cz/export/sites/fpe/khi/Dokumenty/Memo/MEMO_2_13.pdf) [15. 04. 2018]

Svoboda, M. 2007. *Biografická metoda v antropologii*. Dostupné z:

<http://www.antropoweb.cz/cs/biograficka-metoda-v-antropologii> [15. 04. 2018]

Van Gennep, A. 1997. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*. Přeložila

Beguivinová, H. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. Mythologie.

Výrost, J., I. Slaměník 2008. *Sociální psychologie: 2. přepracované a rozšířené vydání*.

Praha: Grada Publishing.

Prask.nova 2014. *Stát obnoví povinnost chodit na vojnu. A nově i pro ženy!*. Dostupné z:

<http://prask.nova.cz/clanek/novinky/stat-obnovi-povinnost-chodit-na-vojnu-a-nove-i-pro-zeny.html> [08. 01. 2018]